

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 2

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν 3

τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν 4

Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Παχάβ· 5

Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ρούθ·⁸ Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ 7

Σολομῶν⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ·¹¹ Ροβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά·

Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· 8

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·¹³ 9

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·¹⁵

Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·¹⁶ Ἐζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν 10

¹ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ² γενέσις, εως, ή, origin, birth. ³ Φαρές, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ή, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹¹ Ροβοάμ, ό, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁴ Ἰωάθαμ, ό, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁶ Ἐζεκίας, Hezekiah.

Μανασσή:¹ Μανασσῆς¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών:² Ἀμών² δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωσίαν:³ Ἰωσίας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν⁴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς 11
αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος.⁶

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁵ Βαβυλῶνος,⁶ Ἰεχονίας⁴ ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ:⁷ Σαλαθιήλ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ:⁸ Ἐλιακίμ⁸
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ:⁹ Ἀζώρ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ: Σαδώκ δὲ 14
ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ: Ἐλιούδ δὲ 15
ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν:¹⁰ Ματθάν
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα 16
Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ δεκατέσσαρες:¹¹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.¹¹

¹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ² Ἀμών, ὁ, Amon. ³ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁴ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶν, Babylon. ⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁸ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ⁹ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹⁰ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹¹ δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς 18
 μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὗρέθη ἐν
 γαστρὶ⁴ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος 19
 ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵ ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι
 αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ 20
 ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν
 Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἑστί
 ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς 21
 γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον 22
 γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου,
 λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ 23
 καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹¹ ὃ ἔστιν μεθερμηνευσόμενον,¹²
 Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹³ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁴ ἐποίησεν 24
 ὡς προσέταξεν¹⁵ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁹ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν 25
 πρωτότοκον·¹⁶ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ² μνηστεύω, ask in marriage. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶ λάθρα, secretly. ⁷ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ ὄναρ, τό, dream. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁴ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁵ προστάσσω, command, order. ¹⁶ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου **2**
 τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο εἰς
 Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; **2**
 Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ ἤλθομεν
 προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,⁶ καὶ **3**
 πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς **4**
 καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς
 γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
 γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ **6**
 ἐλαχίστη¹⁰ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα:⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος,¹² ὅστις ποιμανεῖ¹³ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, **7**
 λάθρα¹⁴ καλέσας τοὺς μάγους,² ἠκρίβωσεν¹⁵ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
 φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ¹ εἶπεν, **8**
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁶ ἐξετάσατε¹⁷ περὶ τοῦ παιδίου: ἐπὰν¹⁸ δὲ εὑρητε,
 ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ **9**
 ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁵ ὃν εἶδον ἐν
 τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν¹⁹ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω²⁰ οὗ²¹ ἦν τὸ
 παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,⁵ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.²² **10**

¹ Βηθλεέμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλαχίστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ἡγέομαι, lead, be chief. ¹³ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁴ λάθρα, secretly. ¹⁵ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁶ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁷ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁸ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁹ προάγω, lead forth, go before. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ οὗ, where, when. ²² σφόδρα, exceedingly, greatly.

Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,² χρυσὸν³ καὶ λίβανον⁴ καὶ σμύρναν.⁵ Καὶ χρηματισθέντες⁶ κατ' ὄναρ⁷ μὴ ἀνακάμψαι⁸ πρὸς 12 Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν⁹ εἰς τὴν χώραν¹⁰ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ⁷ τῷ 13 Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε¹¹ εἰς Αἴγυπτον,¹² καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 14 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁹ εἰς Αἴγυπτον,¹² καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹³ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ τὸ 15 ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹² ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹⁴ ὑπὸ τῶν 16 μάγων,¹⁵ ἐθυμώθη¹⁶ λίαν,¹⁷ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν¹⁸ πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ²⁰ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²¹ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς²² καὶ κατωτέρω,²³ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν²⁴ παρὰ τῶν μάγων.¹⁵ Τότε 17 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου²⁵ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν 18

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁴ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁵ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁶ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹¹ φεύγω, flee, escape. ¹² Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ¹³ τελευτή, ἥς, ἡ, end, death. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁶ θυμώω, provoke to anger. ¹⁷ λίαν, greatly, very. ¹⁸ ἀναιρέω, take up, kill. ¹⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁰ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ²¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ²² διετής, two years old. ²³ κάτω, down, below. ²⁴ ἀκριβόω, ascertain precisely. ²⁵ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

Ῥαμᾶ¹ ἠκούσθη, θρήνος² καὶ κλαυθμὸς³ καὶ ὄδυρμος⁴ πολὺς, Ῥαχὴλ
 κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.
 Τελευτήσαντος⁵ δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁶ 19
 φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,⁷ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ 20
 παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ·
 τεθνήκασιν⁸ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 21
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ.
 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος⁹ βασιλεύει¹⁰ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ¹¹ Ἡρώδου 22
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς¹² δὲ κατ' ὄναρ,
 ἀνεχώρησεν¹³ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 23
 πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·¹⁴ ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν
 προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος¹⁵ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁶ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· ἡγγικεν 2
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ρηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου¹⁷ 3
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁸ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε
 τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας¹⁹ ποιεῖτε τὰς τρίβους²⁰ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ 4
 Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα²¹ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν²² καμήλου,²³ καὶ ζώνην²⁴

¹Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ²θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ³κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ὄδυρμος, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ⁵τελευτάω, die, end. ⁶ὄναρ, τό, dream. ⁷Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ⁸θνήσκω, die, am dying. ⁹Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ¹⁰βασιλεύω, reign, rule. ¹¹ἀντί, instead of, in place of. ¹²χρηματίζω, instruct, reveal. ¹³ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁴Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁶βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁸βοάω, cry aloud, shout. ¹⁹εὐθύς, immediately, at once. ²⁰τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²¹ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²²θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁴ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle.

δερματίνην¹ περὶ τὴν ὀσφύν² αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή³ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες⁴ καὶ
 μέλι⁵ ἄγριον.⁶ Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ 5
 Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος⁷ τοῦ Ἰορδάνου·⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ⁸ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι⁹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ 7
 πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹⁰ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
 βάπτισμα¹¹ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹² ἐχιδνῶν,¹³ τίς ὑπέδειξεν¹⁴
 ὑμῖν φυγεῖν¹⁵ ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον 8
 τῆς μετανοίας·¹⁶ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν 9
 Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
 ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁷ πρὸς τὴν ρίζαν¹⁸ τῶν 10
 δένδρων¹⁹ κεῖται·²⁰ πᾶν οὖν δένδρον¹⁹ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
 ἐκκόπτεται²¹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς 11
 μετάνοιαν·¹⁶ ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός²² μου ἐστίν, οὗ οὐκ
 εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα²³ βαστάσαι·²⁴ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
 πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον²⁵ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ²⁶ τὴν 12
 ἄλωνα²⁷ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον²⁸ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,²⁹ τὸ δὲ
 ἄχυρον³⁰ κατακαύσει³¹ πυρὶ ἀσβέστῳ.³²

¹ δερμάτινος, leather, made of skin. ² ὀσφύς, ὕος, ἡ, waist, hip. ³ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁴ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ⁵ μέλι, ἰτος, τό, honey. ⁶ ἄγριος, wild, savage. ⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹³ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁷ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁸ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁹ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁰ κεῖμαι, lie, be laid. ²¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²² ἰσχυρός, strong, mighty. ²³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁴ βαστάζω, bear, carry. ²⁵ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ²⁶ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ²⁷ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ²⁸ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ³⁰ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ³¹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ³² ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable.

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹ πρὸς 13
τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυνεν² 14
αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς
με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι: οὕτως γὰρ 15
πρέπον³ ἔστιν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν.
Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος: καὶ ἰδού, 16
ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον
ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῶν 17
οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁷ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι 4
ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας⁸ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁹ καὶ νύκτας 2
τεσσαράκοντα,⁹ ὕστερον¹⁰ ἐπεινάσεν.¹¹ Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων 3
εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ 4
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε 5
παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν
ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹² τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε 6
σεαυτὸν κάτω:¹³ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται¹⁴

¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ² διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ³ πρέπω, be clearly seen, be fitting. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁰ ὕστερον, lastly, afterward. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders.

περὶ σοῦ· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε¹ προσκόψῃς² πρὸς λίθον
 τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ 7
 ἐκπειράσεις³ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ 8
 διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁴ λίαν,⁵ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα 9
 πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ 10
 Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν
 σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁶ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ 11
 διάβολος· καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν⁷ εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν⁸ τὴν Ναζαρέτ,⁹ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ¹⁰ τὴν παραθαλασσίαν,¹¹ ἐν ὁρίοις¹² Ζαβουλῶν¹³ καὶ
 Νεφθαλείμ·¹⁴ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁵ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλῶν¹³ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,¹⁴ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν¹⁶ 15
 τοῦ Ἰορδάνου,¹⁷ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει 16
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα¹⁸ καὶ σκιᾷ¹⁹ θανάτου, φῶς
 ἀνέτειλεν²⁰ αὐτοῖς.

¹ μήποτε, never, lest perchance. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁴ ὑψηλός, high, lofty. ⁵ λίαν, greatly, very. ⁶ λατρεύω, serve, worship. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹³ Ζαβουλῶν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ¹⁴ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ¹⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁸ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁹ σκιά, ᾤ, ἡ, shadow, thick darkness. ²⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικεν 17
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
 Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 βάλλοντας ἀμφίβληστρον² εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.³ Καὶ 19
 λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς³ ἀνθρώπων. Οἱ 20
 δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁶ ἐκεῖθεν, 21
 εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου⁸ καὶ Ἰωάννην
 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου⁸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
 καταρτίζοντας⁹ τὰ δίκτυα⁵ αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως 22
 ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹⁰ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
 συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
 θεραπεύων πᾶσαν νόσον¹¹ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹² ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24
 ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή¹³ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·¹⁴ καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
 πάντα τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁶ νόσοις¹¹ καὶ βασάνοις¹⁷
 συνεχομένους,¹⁸ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁹ καὶ σεληνιαζομένους,²⁰ καὶ

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ³ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ προβαινῶ, go forward, advance. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁹ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁰ περιάγω, lead around, go about. ¹¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹² μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁴ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁷ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁸ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁰ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic.

παραλυτικούς:¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 25

πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως² καὶ Ἱεροσολύμων καὶ
Ἰουδαίας καὶ πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου.⁴

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος: καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2

ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3

οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:⁵ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:⁶ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁷ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁸ καὶ διψῶντες⁹ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6

χορτασθήσονται.¹⁰

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:¹¹ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.¹² 7

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ πραῦς, gentle, mild. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ¹² ἐλεέω, have mercy, pity.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ¹ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί·² ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν³ δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία 10
τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν⁴ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11
πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,⁵ ἕνεκεν³ ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12
ἀγαλλιᾶσθε,⁶ ὅτι ὁ μισθὸς⁷ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ
ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας⁸ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁸ μωρανθῇ,⁹ ἐν τίνι 13
ἀλισθησεται;¹⁰ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει¹¹ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
καταπατεῖσθαι¹² ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· 14
οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι¹³ ἐπάνω¹⁴ ὄρους κειμένη·¹⁵ οὐδὲ καίουσιν¹⁶ 15
λύχνον¹⁷ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον,¹⁸ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹⁹
καὶ λάμπει²⁰ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως²¹ λαμψάτω²⁰ τὸ φῶς ὑμῶν 16
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ καθαρός, clean, pure. ² εἰρηνοποιός, ου, ὁ, making peace, pacific. ³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁴ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁵ ψεύδομαι, lie. ⁶ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁷ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁸ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹⁰ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁶ καίω, burn, ignite. ¹⁷ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ μῶδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²⁰ λάμπω, shine. ²¹ οὕτως, thus, so.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι² τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ 17

ἦλθον καταλῦσαι² ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18

παρέλθῃ³ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰώτα⁴ ἐν ᾗ μία κεραία⁵ οὐ μὴ παρέλθῃ³

ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν 19

ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁶ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,

ἐλάχιστος⁶ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ

καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν

γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν

οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁷ Οὐ φονεύσεις·⁸ ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,⁸ 21

ἐνοχος⁹ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος¹⁰ τῷ 22

ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ¹¹ ἐνοχος⁹ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ, Ῥακά,¹² ἐνοχος⁹ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·¹³ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,¹⁴

ἐνοχος⁹ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁵ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν 23

σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹⁷ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹⁸ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι

κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁶ σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,¹⁷ καὶ 24

ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹⁹ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε

¹ νομίζω, suppose, think. ² καταλύω, destroy, lodge. ³ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁴ ἰώτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁵ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹¹ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ¹² ῥακά, empty-headed fool, empty. ¹³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁴ μωρός, foolish, stupid. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁸ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁹ διαλλάσσομαι, become reconciled to.

τὸ δῶρόν¹ σου. Ἵσθι εὐνοῶν² τῷ ἀντιδίκῳ³ σου ταχύ,⁴ ἕως ὅτου⁵ εἶ ἐν τῇ 25

ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε⁶ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος³ τῷ κριτῇ,⁷ καὶ ὁ

κριτής⁷ σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ,⁸ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω 26

σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,⁹ ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.¹⁰

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27

βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹² αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν¹¹ αὐτὴν ἐν

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει¹³ σε, ἔξελε 29

αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν

μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Καὶ εἰ ἡ 30

δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει¹³ σε, ἔκκοψον¹⁷ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ

σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31

γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:¹⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς¹⁹ λόγου πορνείας,²⁰ ποιεῖ αὐτὴν

μοιχᾶσθαι:²¹ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ²² μοιχᾶται.²¹

¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ² εὐνοέω, think kindly of, make friends. ³ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁴ ταχύ, quickly, speedily. ⁵ ὅτου, until. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹¹ μοιχεύω, commit adultery. ¹² ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁸ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁹ παρεκτός, except for, apart from. ²⁰ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ²² γαμέω, marry.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐκ ἐπιορκήσεις,² ἀποδώσεις 33

δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους³ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι⁴ ὅλως·⁵ 34

μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35

ὑποπόδιόν⁶ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις

ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,⁴ ὅτι οὐ 36

δύνασαι μίαν τρίχα⁷ λευκὴν⁸ ἢ μέλαιναν⁹ ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ λόγος 37

ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν¹⁰ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστὶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹¹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹² ἀντὶ¹¹ 38

ὀδόντος·¹² ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι¹³ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε 39

ράπισει¹⁴ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγὸνα,¹⁵ στρέψον¹⁶ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ 40

τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹⁷ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ

ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹⁸ μίλιον¹⁹ ἕν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. 41

Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι²⁰ μὴ

ἀποστραφῆς.²¹

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον²² σου, καὶ μισήσεις τὸν 43

ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε 44

τοὺς καταρωμένους²³ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ³ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁴ ὁμνύω, swear, take an oath. ⁵ ὅλως, altogether, completely. ⁶ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁸ λευκός, white, bright. ⁹ μέλας, black, ink. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ ἀντί, instead of, in place of. ¹² ὀδός, ὁ, tooth. ¹³ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹⁴ ραπίζω, slap, strike. ¹⁵ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁸ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁹ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ²⁰ δανείζω, lend, borrow. ²¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²² πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²³ καταράσθαι, curse.

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹ ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως 45
 γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον
 αὐτοῦ ἀνατέλλει² ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει³ ἐπὶ δικαίους
 καὶ ἀδίκους.⁴ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν⁵ 46
 ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς 47
 φίλους⁷ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁸ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁶ οὕτως
 ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁹ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς 48
 οὐρανοῖς τέλειός⁹ ἐστιν.

Προσέχετε¹⁰ τὴν ἐλεημοσύνην¹¹ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
 ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι¹² αὐτοῖς: εἰ δὲ μὴγε,¹³ μισθὸν⁵ οὐκ ἔχετε
 παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,¹¹ μὴ σαλπίσῃς¹⁴ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ 2
 ὑποκριταί¹⁵ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις,¹⁶ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹⁷ τὸν
 μισθὸν⁵ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,¹¹ μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά 3
 σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη¹¹ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁹ 4
 καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁹ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ

¹ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ³ βρέχω, send rain, rain. ⁴ ἀδικος, unjust, unrighteous. ⁵ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ τέλειος, complete, perfect. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ¹⁴ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ ρύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁹ κρυπτός, hidden, secret.

φανερῶ.¹

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,² ὅτι φιλοῦσιν³ ἐν ταῖς 5

συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις⁴ τῶν πλατειῶν⁵ ἐστῶτες προσεύχεσθαι,

ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁶ τὸν

μισθὸν⁷ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν⁸ σου, καὶ 6

κλείσας⁹ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁰

καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁰ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹

Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,¹¹ ὥσπερ οἱ ἐθνικοί:¹² δοκοῦσιν 7

γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹³ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹⁴ Μὴ οὖν 8

ὁμοιωθῆτε¹⁵ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ

ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν 9

τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω¹⁶ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. 10

Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον 11

ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹⁷ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹⁸ 12

ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁹ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης 13

ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,²¹ ἀλλὰ ῥύσαι²² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ

ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν 14

γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα²³ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ

¹ φανερός, manifest, apparent. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁶ ἀπέχω, received, obtain. ⁷ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁸ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹² ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹³ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁴ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁵ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁶ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ¹⁷ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁸ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ²⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ²¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ²² ῥύομαι, rescue, save. ²³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹ ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
 παραπτώματα² αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα²
 ὑμῶν.

“Ὅταν δὲ νηστεύητε,³ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ⁴ σκυθρωποί:⁵ 16
 ἀφανίζουσιν⁶ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις
 νηστεύοντες:³ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁷ τὸν μισθὸν⁸ αὐτῶν. Σὺ δὲ 17
 νηστεύων³ ἄλειψαί⁹ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,¹⁰ 18
 ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,³ ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
 κρυπτῷ:¹¹ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹¹ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹² ὑμῖν θησαυροὺς¹³ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹⁴ καὶ βρώσις¹⁵ 19
 ἀφανίζει,⁶ καὶ ὅπου κλέπται¹⁶ διορύσσουσιν¹⁷ καὶ κλέπτουσιν:¹⁸ 20
 θησαυρίζετε¹² δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹³ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς¹⁴ οὔτε
 βρώσις¹⁵ ἀφανίζει,⁶ καὶ ὅπου κλέπται¹⁶ οὐ διορύσσουσιν¹⁷ οὐδὲ
 κλέπτουσιν.¹⁸ Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς¹³ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21
 καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁹ τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς²⁰ ᾗ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν²¹ ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ 23
 ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾗ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν²² ἔσται. Εἰ οὖν

¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ νηστεύω, fast. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁶ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ κρυπτός, hidden, secret. ¹² θησαυρίζω, lay up, store up. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ σῆς, σητός, ὁ, moth. ¹⁵ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ¹⁶ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁷ διορύσσω, break through, break in. ¹⁸ κλέπτω, steal. ¹⁹ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ²⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ²¹ φωτεινός, bright, full of light. ²² σκοτεινός, dark, full of darkness.

τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;¹ Οὐδεὶς δύναται δυσὶν 24

κυρίοις δουλεύειν:² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσῃ, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσῃ; ἢ

ἐνὸς ἀνθέξεται,³ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσῃ.⁴ Οὐ δύνασθε θεῶ

δουλεύειν² καὶ μαμωνᾶ.⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁶ τῇ ψυχῇ 25

ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσηθε.⁷

Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶν τῆς τροφῆς,⁸ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁹ 26

Ἐμβλέψατε¹⁰ εἰς τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ

θερίζουσιν,¹² οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹³ καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ

οὐράνιος¹⁴ τρέφει¹⁵ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹⁶ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ 27

ὑμῶν μεριμνῶν⁶ δύναται προσθεῖναι¹⁷ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁸ αὐτοῦ πῆχυν¹⁹

ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁹ τί μεριμνᾶτε;⁶ Καταμάθετε²⁰ τὰ κρίνα²¹ τοῦ 28

ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:²² οὐ κοπιᾷ,²³ οὐδὲ νήθει:²⁴ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ 29

Σολομῶν²⁵ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁶ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ 30

τὸν χόρτον²⁷ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον²⁸ εἰς κλίβανον²⁹

βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,³⁰ οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι;³¹ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁶ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί 31

πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;²⁶ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:³² 32

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹⁴ ὅτι χρῆζετε³³ τούτων ἀπάντων. 33

¹ πόσος, how many? how great? ² δουλεύω, serve, am a slave. ³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ⁴ καταφρονέω, think little of, despise. ⁵ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁶ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ⁸ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² θερίζω, reap, gather. ¹³ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ προστίθημι, add, add to. ¹⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁹ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ²⁰ καταμανθάνω, observe (well), learn. ²¹ κρίνον, ου, τό, lily. ²² αὐξάνω, cause to grow, increase. ²³ κοπιᾶω, toil, labor. ²⁴ νήθω, spin. ²⁵ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁸ αὔριον, tomorrow. ²⁹ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ³⁰ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ³¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ³² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³³ χρῆζω, need, have need of.

Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν 34
αὔριον:³ ἡ γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἡ
κακία⁵ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι⁶ κρίνετε, κριθήσεσθε: καὶ 7
ἐν ᾧ μέτρῳ⁷ μετρεῖτε,⁸ μετρηθήσεται⁸ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁹ τὸ 3
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ¹⁰ ὀφθαλμῷ δοκὸν¹¹
οὐ κατανοεῖς;¹² Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁹ 4
ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς¹¹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; 5
Ὑποκριτά,¹³ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
τότε διαβλέψεις¹⁴ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
σου.

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν:¹⁵ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹⁶ ὑμῶν 6
ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,¹⁷ μήποτε¹⁸ καταπατήσωσιν¹⁹ αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες²⁰ ῥήξωσιν²¹ ὑμᾶς.

¹ προστίθμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ⁷ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁸ μετρέω, measure, estimate. ⁹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹² κατανοέω, observe, understand. ¹³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ διαβλέπω, see clearly, look intently. ¹⁵ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁶ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ καταπατέω, trample under foot. ²⁰ στρέφω, turn, am converted. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε: κρούετε,¹ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, 8
 καὶ τῷ κρούοντι¹ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν 9
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει² αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν³ 10
 αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν⁴ ἐπιδώσει² αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11
 δόματα⁵ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ⁶ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν 12
 θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς:
 οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς⁷ πύλης: ⁸ ὅτι πλατεῖα⁹ ἡ πύλη, ⁸ καὶ εὐρύχωρος¹⁰ ἡ 13
 ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹¹ εἰς τὴν ἀπώλειαν, ¹² καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι
 δι' αὐτῆς: τί στενὴ⁷ ἡ πύλη, ⁸ καὶ τεθλιμμένη¹³ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹¹ εἰς 14
 τὴν ζώην, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε¹⁴ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, ¹⁵ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν 15
 ἐνδύμασιν¹⁶ προβάτων, ἔσωθεν¹⁷ δέ εἰσιν λύκοι¹⁸ ἄρπαγες.¹⁹ Ἀπὸ τῶν 16
 καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι²⁰ συλλέγουσιν²¹ ἀπὸ ἀκανθῶν
 σταφυλὴν,²³ ἢ ἀπὸ τριβόλων²⁴ σύκα;²⁵ Οὕτως²⁶ πᾶν δένδρον²⁷ ἀγαθὸν 17

¹ κρούω, knock, strike. ² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ³ ἰχθύς, ὄψις, ὄ, fish. ⁴ ὄφις, εὖς, ὄ, snake, serpent. ⁵ δόμα, τος, τό, present, gift. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ στενός, narrow. ⁸ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁹ πλατύς, broad, street. ¹⁰ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² ἀπώλεια, ἀς, ἡ, destruction, ruin. ¹³ θλίβω, press, oppress. ¹⁴ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁵ ψευδοπροφήτης, ου, ὄ, false prophet. ¹⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁸ λύκος, ου, ὄ, wolf, jackal. ¹⁹ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ²⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²¹ συλλέγω, collect, gather. ²² ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ²³ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ²⁴ τρίβολος, ου, ὄ, thistle, briar. ²⁵ σύκον, ου, τό, fig. ²⁶ οὕτως, thus, so. ²⁷ δένδρον, ου, τό, tree.

καρπούς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν¹ δένδρον² καρπούς πονηροὺς ποιεῖ.
 Οὐ δύναται δένδρον² ἀγαθὸν καρπούς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον² 18
 σαπρὸν¹ καρπούς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον² μὴ ποιοῦν καρπὸν 19
 καλὸν ἐκκόπτεται³ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε⁴ ἀπὸ τῶν καρπῶν 20
 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, 21
 εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
 τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ 22
 ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ⁵ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁶ καὶ τῷ σῶ⁵
 ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ⁵ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς
 ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω⁷ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁸ ἔγνω ὑμᾶς: 23
 ἀποχωρεῖτε⁹ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.¹⁰ Πᾶς οὖν ὅστις 24
 ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹¹ αὐτὸν
 ἀνδρὶ φρονίμῳ,¹² ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹³ 25
 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹⁵ καὶ ἔπνευσαν¹⁶ οἱ ἄνεμοι,
 καὶ προσέπεσον¹⁷ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο¹⁸ γὰρ
 ἐπὶ τὴν πέτραν.¹³ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ 26
 ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται¹¹ ἀνδρὶ μωρῷ,¹⁹ ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν
 οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον:²⁰ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹⁴ καὶ ἦλθον οἱ 27
 ποταμοὶ¹⁵ καὶ ἔπνευσαν¹⁶ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν²¹ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

¹ σαπρὸς, rotten, worthless. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ γέ, indeed, at least. ⁵ σός, your, yours. ⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ ὁμολογέω, confess, profess. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁰ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹¹ ὁμοίω, make like, liken. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁵ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁶ πνέω, blow. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ θεμελιώω, lay a foundation, found. ¹⁹ μωρός, foolish, stupid. ²⁰ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ²¹ προσκόπτω, strike against, stumble.

καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28

ἐξεπλήσσοντο³ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς 29

ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ 8

ιδού, λεπρός⁴ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,

δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, 3

λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁶ 4

Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυτὸν

δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁷ ὃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς

μαρτύριον⁹ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ,¹⁰ προσῆλθεν αὐτῷ ἐκατόνταρχος¹¹ 5

παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹² μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6

παραλυτικός,¹³ δεινῶς¹⁴ βασανιζόμενος.¹⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 7

Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος¹¹ ἔφη, 8

Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁶ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον

εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται¹⁷ ὁ παῖς¹² μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ 9

¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ² συντελέω, complete, accomplish. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁴ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁵ βασανίζω, torment, torture. ¹⁶ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁷ ἰάομαι, heal.

ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας:¹ καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου,
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν 10
τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην²
πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν³ καὶ δυσμῶν⁴ 11
ἔξουσιν,⁵ καὶ ἀνακλιθήσονται⁶ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς 12
τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:⁷ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν
ὀδόντων.¹⁰ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,¹¹ Ὑπαγε, καὶ ὡς 13
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη¹² ὁ παῖς¹³ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν¹⁴ αὐτοῦ 14
βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹⁵ καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:¹⁶ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας¹⁷ δὲ 16
γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους¹⁸ πολλούς: καὶ
ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς¹⁹ ἔχοντας
ἐθεράπευσεν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου²⁰ τοῦ προφήτου, 17
λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας²¹ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους²²
ἐβάστασεν.²³

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² τοσοῦτος, so great, so much. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁵ ἔγω, have come, am present. ⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁷ ἐξώτερος, outer, outside. ⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹⁵ πυρέσσω, suffer with a fever. ¹⁶ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly. ²⁰ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ²³ βαστάζω, bear, carry.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹ ἀπελθεῖν εἰς τὸ 18
 πέραν.² Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἰ 20
 ἁλώπεκες³ φωλεοὺς⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁷ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁸ 21
 μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁹ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁹ τοὺς ἑαυτῶν
 νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι¹⁰ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23
 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς¹¹ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον
 καλύπτεσθαι¹² ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹³ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹⁴ Καὶ 25
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁵ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;¹⁶ Τότε 26
 ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹⁷
 μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός¹⁸ ἐστὶν οὗτος, 27
 ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁹ αὐτῷ;

¹ κελεύω, order, command. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἁλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁴ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ θάπτω, bury. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ δειλός, cowardly, timid. ¹⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁷ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁸ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁹ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹ εἰς τὴν χώραν² τῶν Γεργεσηνῶν,³ 28

ὑπὴντησαν⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁵ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι,

χαλεποὶ⁶ λίαν,⁷ ὥστε μὴ ἰσχύειν⁸ τινὰ παρελθεῖν⁹ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: 29

καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;

Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁰ ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακράν¹¹ ἀπ' αὐτῶν 30

ἀγέλη¹² χοίρων¹³ πολλῶν βοσκομένη.¹⁴ Οἱ δὲ δαίμονες¹⁵ παρεκάλουν 31

αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹⁶ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν

ἀγέλην¹² τῶν χοίρων.¹³ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες 32

ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην¹² τῶν χοίρων:¹³ καὶ ἰδού, ὥρμησεν¹⁷ πᾶσα ἡ

ἀγέλη¹² τῶν χοίρων¹³ κατὰ τοῦ κρημονοῦ¹⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ

ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες¹⁴ ἔφυγον,¹⁹ καὶ ἀπελθόντες 33

εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁵ Καὶ ἰδού, 34

πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν²⁰ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν,

παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ²¹ ἀπὸ τῶν ὁρίων²² αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς²³ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν²⁴ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9

ιδού, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν²⁵ ἐπὶ κλίνης²⁶ βεβλημένον: καὶ

ιδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,²⁵ Θάρσει,²⁷

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ χαλεπός, hard, difficult. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ βασανίζω, torment, torture. ¹¹ μακράν, far away. ¹² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁸ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁹ φεύγω, flee, escape. ²⁰ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ²¹ μεταβαίνω, depart, leave. ²² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²³ ἐμβαίνω, embark. ²⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ²⁵ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ²⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ²⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων 3
 εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς 4
 ἐνθυμήσεις¹ αὐτῶν εἶπεν, Ὡς τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε² πονηρὰ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ 5
 ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγερταὶ καὶ περιπάτει; Ὡς δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν 6
 ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
 παραλυτικῷ⁴ – Ἐγερθεὶς ἄρὸν σου τὴν κλίνην,⁵ καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν
 σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι 7
 ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς
 ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων⁶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν⁷ εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ 9
 τελώνιον,⁸ Ματθαῖον⁹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ
 ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου¹⁰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι¹¹ 10
 καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο¹² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί 11
 μετὰ τῶν τελωνῶν¹¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ 12

¹ ἐνθύμησις, εως, ἦ, deliberation, thought. ² ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁹ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² συνανέκειμαι, recline at table with.

Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες¹ ἱατροῦ,²
 ἀλλ' οἱ κακῶς³ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε⁴ τί ἐστίν, Ὡλεον⁵ θέλω, 13
 καὶ οὐ θυσίαν·⁶ οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
 μετάνοιαν.⁷

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ 14
 οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν⁸ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;⁸ 15
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος⁹ πενθεῖν,
 ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹¹ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
 ἀπαρθῇ¹² ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹¹ καὶ τότε νηστεύσουσιν.⁸ Οὐδεὶς δὲ 16
 ἐπιβάλλει¹³ ἐπίβλημα¹⁴ ῥάκους¹⁵ ἀγνάφου¹⁶ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹⁷ αἶρει
 γὰρ τὸ πλήρωμα¹⁸ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χειρόν¹⁹ σχίσμα²⁰ γίνεται.
 Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον²¹ εἰς ἀσκοὺς²² παλαιούς·¹⁷ εἰ δὲ μήγε,²³ 17
 ῥήγνυνται²⁴ οἱ ἀσκοί,²² καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,²⁵ καὶ οἱ ἀσκοὶ²² ἀπολούνται·
 ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον²¹ εἰς ἀσκοὺς²² καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι²⁶
 συντηροῦνται.²⁷

¹ ἰσχύω, be strong, able. ² ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ μαθάνω, learn, ascertain. ⁵ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ⁶ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁰ πενθέω, mourn, lament. ¹¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹² ἀπαίρω, take away, depart. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁵ ῥάκος, οὐς, τό, rag, piece of cloth. ¹⁶ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁹ χείρων, worse. ²⁰ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²¹ νέος, new, young. ²² ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ²³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ²⁶ ἀμφότεροι, both, both of two. ²⁷ συντηρέω, preserve, treasure.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοῦ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, 18

λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·² ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν

χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19

αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ αἱμορροοῦσα³ δώδεκα ἔτη, 20

προσελθοῦσα ὀπισθεν,⁴ ἥψατο τοῦ κρασπέδου⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21

Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,

σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,⁶ 22

θύγατερ·¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας

ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς 23

αὐλητὰς⁷ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁸ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·⁹ οὐ 24

γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,¹⁰ ἀλλὰ καθεύδει.¹¹ Καὶ κατεγέλων¹² αὐτοῦ. 25

Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ

ἠγέρθη τὸ κοράσιον.¹⁰ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹³ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν 26

ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι¹⁴ ἐκεῖθεν¹⁵ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27

κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαβὶδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν 28

οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,

Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29

¹ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ² τελευτάω, die, end. ³ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ⁴ ὀπισθεν, behind, after. ⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁷ αὐλητής, οὔ, ὁ, flute player, pipe player. ⁸ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² καταγελάω, deride, ridicule. ¹³ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹⁴ παράγω, pass by, depart. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
γεννηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνέωχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ 30
ἐνεβριμήσατο¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31
δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν² αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν³ 32
δαιμονιζόμενον.⁴ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός·⁵ 33
καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁵ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,⁷ διδάσκων ἐν 35
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁸ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁹ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ 36
τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι¹¹ καὶ
ἐρριμμένοι¹² ὥσει¹³ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹⁴ Τότε λέγει τοῖς 37
μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁶ ὀλίγοι· 38
δεήθητε¹⁷ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹⁵ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁶ εἰς τὸν
θερισμὸν¹⁵ αὐτοῦ.

¹ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ² διαφημίζω, spread abroad, report. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ περιάγω, lead around, go about. ⁷ κώμη, ης, ή, village. ⁸ νόσος, ου, ή, disease, malady. ⁹ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² ρίπτω, throw, cast. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ ποιμὴν, ἐνος, ό, shepherd. ¹⁵ θερισμός, οὔ, ό, harvest, reaping. ¹⁶ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ¹⁷ δέομαι, ask, request.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς **10**

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν

πᾶσαν νόσον¹ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.²

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ **2**

λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας³ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ζεβεδαίου,⁴ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ **3**

Βαρθολομαῖος:⁵ Θωμᾶς,⁶ καὶ Ματθαῖος⁷ ὁ τελώνης:⁸ Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ἀλφαίου,⁹ καὶ Λεββαῖος¹⁰ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹¹ Σίμων ὁ Κανανίτης, **4**

καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹³ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, **5**

Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁴ μὴ εἰσέλθητε:

πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **6**

Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς¹⁵ καθαρίζετε, δαιμόνια **8**

ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁶ ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁶ δότε. Μὴ κτήσησθε¹⁷ χρυσόν,¹⁸ **9**

μηδὲ ἄργυρον,¹⁹ μηδὲ χαλκόν²⁰ εἰς τὰς ζώνας²¹ ὑμῶν, μὴ πήραν²² εἰς **10**

ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,²³ μηδὲ ὑποδήματα,²⁴ μηδὲ ῥάβδους:²⁵ ἄξιός γάρ

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁷ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁰ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ¹¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁵ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁶ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁷ κτάομαι, acquire, win. ¹⁸ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁹ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ²⁰ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ²¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁵ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod.

ὁ ἐργάτης¹ τῆς τροφῆς² αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην³ 11
 εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁴ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κάκεῖ⁵ μείνατε, ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν 12
 μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἁγία, ἡ
 εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς 14
 μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως
 ἐκείνης, ἐκτινάξατε⁶ τὸν κονιορτὸν⁷ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον⁸ ἔσται γῇ Σοδόμων⁹ καὶ Γομόρρων¹⁰ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹¹ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹² ὡς οἱ ὄφεις,¹³ καὶ ἀκέραιοι¹⁴ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁵ Προσέχετε¹⁶ 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁷ καὶ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁸ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁹ δὲ 18
 καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν²⁰ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²¹ αὐτοῖς καὶ τοῖς
 ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²² πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν
 ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 21

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ³ κώμη, ἥς, ἡ, village. ⁴ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ⁵ κάκεῖ, and there. ⁶

ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁷ κονιορτός, οὗ, ὁ, dust. ⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁰ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah.

¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁴ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁵ περιστέρα, ἅς, ἡ, dove. ¹⁶ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²² μεριμνάω, be anxious, distracted.

τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ θανατώσουσιν³
αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ 22
ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ 23
πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
τελέσῃτε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δούλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ 25
δούλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸ Βεελζεβούλ⁹ ἐκάλεσαν,
πόσῳ¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς: 26
οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ
κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἶπατε ἐν τῷ 27
φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁶ Καὶ μὴ 28
φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν
ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.¹⁷ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁸ 29
ἀσσαρίου¹⁹ πωλεῖται;²⁰ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ²¹
τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες²² τῆς κεφαλῆς πᾶσαι 30
ἡριθμημέναι²³ εἰσὶν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων¹⁸ διαφέρετε 31

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ στρουθίον, οὐ, τό, sparrow, small bird. ¹⁹ ἀσσάριον, οὐ, τό, assarion. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἄνευ, without (gen). ²² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³ ἀριθμέω, number, count. ²⁴ διαφέρω, differ, carry through.

ὕμεις. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει¹ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, 32

ὁμολογήσω¹ καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 33

Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι

αὐτὸν καὶ ἐν οὐρανοῖς τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσῃτε² ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34

εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.³ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁴ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35

πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα⁵ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην⁶

κατὰ τῆς πενθεράς⁷ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ⁸ αὐτοῦ. 36

Ὁ φιλῶν⁹ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν 37

υἱὸν ἢ θυγατέρα⁵ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν 38

σταυρὸν¹⁰ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ 39

εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἔνεκεν¹¹ ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40

ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν¹² 41

προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν¹²

δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ¹³ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον 42

ψυχροῦ¹⁴ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

¹ ὁμολογέω, confess, profess. ² νομίζω, suppose, think. ³ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁴ διχάζω, divide in two, set at variance. ⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁶ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁸ οἰκειακός, one of a family. ⁹ φιλέω, love, kiss. ¹⁰ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ¹¹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ¹³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁴ ψυχρός, cold, cold hearted.

τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς διατάσσω³ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη⁴ ἐκεῖθεν⁵ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν
αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁶ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας **2**

δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον **3**

προσδοκῶμεν;⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες **4**

ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁸ **5**

καὶ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ¹¹ ἀκούουσιν,

νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὅς **6**

ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ¹² ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ **7**

Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον

θεάσασθαι;¹³ Κάλαμον¹⁴ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁵ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε **8**

ιδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹⁶ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁷ Ἰδού, οἱ τὰ

μαλακὰ¹⁶ φοροῦντες¹⁸ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁹ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί **9**

ἐξήλθετε ιδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον²⁰

προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω **10**

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² τελέω, finish, fulfill. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁷ προσδοκάω, wait for, look for. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ σαλεύω, shake, excite. ¹⁶ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁸ φορέω, wear, bear. ¹⁹ βασιλῆις, kingly, royal. ²⁰ περισσός, excessive, abundant.

τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδόν σου
 ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς² 11
 γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·³ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν 12
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,⁴
 καὶ βιασται⁵ ἀρπάζουσιν⁶ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος 13
 ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν·⁷ καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν 14
 Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ 15
 ὁμοιώσω⁸ τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁹
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁰ τοῖς ἐταίροις¹¹ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, 17
 Ἡυλῆσαμεν¹² ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹³ ἐθρηνήσαμεν¹⁴ ὑμῖν, καὶ οὐκ
 ἐκόψασθε.¹⁵ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ 18
 λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ 19
 πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁶ καὶ οἰνοπότης,¹⁷ τελωνῶν
 φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹⁹ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις 20
 αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,²⁰ οὐαὶ σοι, Βηθσαιῖδά,²¹ 21
 ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ²² καὶ Σιδῶνι²³ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² γεννητός, born, begotten. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ βιάζω, use force, violence. ⁵ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁶ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ ὁμοιώω, make like, liken. ⁹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ προσφωνέω, call to, summon. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁵ κόπτω, strike, smite. ¹⁶ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁷ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ²⁰ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ²¹ Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ²² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon.

πάλαι¹ ἂν ἐν σάκκῳ² καὶ σποδῷ³ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁴ 22

καὶ Σιδῶνι⁵ ἀνεκτότερον⁶ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 23

Καπερναοῦμ,⁷ ἢ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,⁸ ἕως Ἁδου⁹

καταβιβασθήσῃ:¹⁰ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις¹¹ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ

γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι¹² τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 24

γῇ Σοδόμων¹¹ ἀνεκτότερον⁶ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογούμαι¹³ σοι, 25

πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁴ ταῦτα ἀπὸ

σοφῶν¹⁵ καὶ συνετῶν,¹⁶ καὶ ἀπεκάλυψας¹⁷ αὐτὰ νηπίοις.¹⁸ Naί, ὁ πατήρ, 26

ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹⁹ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ 27

τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ

τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς

ἀποκαλύψαι.¹⁷ Δεῦτε²⁰ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες²¹ καὶ 28

πεφορτισμένοι,²² καὶ γὰρ ἀναπαύσω²³ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν²⁴ μου ἐφ' 29

ὑμᾶς καὶ μάθετε²⁵ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξ²⁶ εἰμι καὶ ταπεινός²⁷ τῇ καρδίᾳ:

καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν²⁸ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός²⁴ μου 30

χρηστός,²⁹ καὶ τὸ φορτίον³⁰ μου ἑλαφρόν³¹ ἐστίν.

¹ πάλαι, long ago, of old. ² σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ³ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁶ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁷ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ⁹ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ¹⁰ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹² μέχρι, until, as far as (gen). ¹³ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁴ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁵ σοφός, wise. ¹⁶ συνετός, intelligent, clever. ¹⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁸ νήπιος, infant, child. ¹⁹ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ κοπιάω, toil, labor. ²² φορτίζω, load, burden. ²³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ²⁴ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ²⁵ μαθησθήτω, learn, ascertain. ²⁶ πραῦς, gentle, mild. ²⁷ ταπεινός, humble, downcast. ²⁸ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²⁹ χρηστός, good, kind. ³⁰ φορτίον, ου, τό, burden, load. ³¹ ἑλαφρός, light, easy to bear.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων·¹ **12**

οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,² καὶ ἤρξαντο τίλλειν³ στάχυν⁴ καὶ
ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδού, οἱ μαθηταὶ σου **2**
ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ **3**
ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν² αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: **4**
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁵
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
ιερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ **5**
ιερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁶ καὶ ἀναίτιοι⁷ εἰσιν; Λέγω δὲ **6**
ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστιν, Ἦλεον⁸ **7**
θέλω καὶ οὐ θυσίαν,⁹ οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹⁰ τοὺς ἀναιτίους.⁷ Κύριος γάρ **8**
ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς¹¹ ἐκεῖθεν¹² ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, **9**
ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:¹³ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,
Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴ αὐτοῦ. Ὁ **11**
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ
ἐὰν ἐμπέσῃ¹⁵ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,¹⁶ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ
καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹⁷ οὖν διαφέρει¹⁸ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν **12**

¹ σπóριμος, grain field, sown. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁶ βεβηλόω, profane, desecrate. ⁷ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ⁸ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ⁹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁵ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁶ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ διαφέρω, differ, carry through.

τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹ τὴν 13
 χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ ἀποκατεστάθη² ὑγιής³ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ 14
 Φαρισαῖοι συμβούλιον⁴ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν
 ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν⁵ ἐκεῖθεν:⁶ καὶ 15
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ 16
 ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερόν⁷ αὐτὸν ποιήσωσιν: ὅπως πληρωθῇ 17
 τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁸ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδού, ὁ παῖς⁹ μου ὃν 18
 ἠρέτισα:¹⁰ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹¹ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ
 πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹² 19
 οὐδὲ κραυγάσει:¹³ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁴ τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
 Κάλαμον¹⁵ συντετριμμένον¹⁶ οὐ κατεάξει,¹⁷ καὶ λίνον¹⁸ τυφόμενον¹⁹ οὐ 20
 σβέσει:²⁰ ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²¹ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21
 ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,²² τυφλὸς καὶ κωφός:²³ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν²³ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο²⁴ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁵ οὗτός 23
 ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ φανερός, manifest, apparent. ⁸ Ἡσαΐας, συ, ὁ, Isaiah. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ αἵρετίζω, choose. ¹¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹² ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹³ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁴ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁵ κάλαμος, συ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁷ κατάρνυμι, break in pieces. ¹⁸ λίνον, συ, τό, lamp-wick, linen garment. ¹⁹ τύφω, raise smoke. ²⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ²¹ νίκος, ους, τό, victory. ²² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²³ κωφός, deaf, dumb. ²⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer.

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.
 Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις² αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα 25
 βασιλεία μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:⁴ καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία
 μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν 26
 ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:³ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
 Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ¹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι 27
 ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.⁵ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι 28
 θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁶ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ⁷ καὶ τὰ 29
 σκεύη⁸ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁹ ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν;⁷ Καὶ τότε
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁹ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ 30
 μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁰ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα 31
 ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹¹ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ τοῦ
 πνεύματος βλασφημία¹¹ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν 32
 εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν
 εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ
 νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον¹² καλόν, καὶ 33
 τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον¹² σαπρόν,¹³ καὶ τὸν
 καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:¹³ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον¹² γινώσκεται. 34

¹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ² ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ ἐρημόω, destroy, strip. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁰ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹² δένδρον, ου, τό, tree. ¹³ σαπρός, rotten, worthless.

Γεννήματα¹ ἐχιδνῶν,² πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ
 γὰρ τοῦ περισσεύματος³ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς 35
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁴ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ⁴ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν 36
 ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,⁵ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ
 αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, 37
 καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.⁶

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁷ σημεῖον ἐπιζητεῖ:⁸ καὶ σημεῖον οὐ
 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁹ τοῦ προφήτου. Ὡςπερ γὰρ ἦν 40
 Ἰωνᾶς⁹ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹⁰ τοῦ κήτους¹¹ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως
 ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
 νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται¹² ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 41
 ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹³ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹⁴
 Ἰωνᾶ,⁹ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁹ ὧδε. Βασίλισσα¹⁵ νότου¹⁶ ἐγερθήσεται ἐν 42
 τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ¹³ αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ
 τῶν περάτων¹⁷ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:¹⁸ καὶ ἰδοὺ,

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁴ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ ἀργός, inactive, idle. ⁶ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁷ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ⁸ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁰ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹¹ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ¹² Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹³ κατακρίνω, condemn. ¹⁴ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁷ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁸ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon.

πλεῖον Σολομώνος¹ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ 43
 τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων² τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,³ καὶ
 οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν⁴ ἐξῆλθον. 44
 Καὶ ἔλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,⁵ σεσαρωμένον⁶ καὶ κεκοσμημένον.⁷ 45
 Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
 πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ
 ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁸ τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ
 τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46
 εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡ 47
 μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. 48
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ
 τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας⁹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς 49
 μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
 γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου
 ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ¹⁰ καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ Σολομών, ὠνος, ὁ, Solomon. ² ἀνυδρος, waterless, dry. ³ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ⁴ ὅθεν, from where, from which. ⁵ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ⁶ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ⁸ χείρων, worse. ⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁰ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ **13**
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν **2**
 εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα¹ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν²
 εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἴδού, **3**
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν **4**
 ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἤλθεν τὰ πετεινά³ καὶ κατέφαγεν⁴ αὐτά. **5**
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁵ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ
 εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁷ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁸ **6**
 ἐκαυματίσθη,⁹ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹⁰ ἐξηράνθη.¹¹ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν **7**
 ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹² καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹² καὶ ἀπέπνιξαν¹³ αὐτά. **8**
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
 ἑκατόν,¹⁴ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁵ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁶ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν **9**
 ἀκουέτω.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς **10**
 αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ **11**
 μυστήρια¹⁷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις **12**
 γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται: ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ
 ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι **13**

¹ ἐμβαίνειν, embark. ² αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ πετρώδης, rocky, stony. ⁶ ἐξανάτελλω, spring up, spring up out. ⁷ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁹ καυματίζω, burn up, scorch. ¹⁰ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹¹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹² ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery.

βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.

Καὶ ἀναπληροῦται² αὐτοῖς ἡ προφητεία³ Ἡσαΐου,⁴ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁵ 14

ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε¹· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. 15

Ἐπαχύνθη⁶ γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως⁷

ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν⁸· μήποτε⁹ ἴδωσιν τοῖς

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν,¹ καὶ

ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι¹⁰ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, 16

ὅτι βλέπουσιν· καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι 17

πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν¹¹ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ

εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε 18

τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19

βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει¹² τὸ

ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. 20

Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹³ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ

εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν¹⁴ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21

πρόσκαιρός¹⁵ ἐστιν· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹⁶ διὰ τὸν λόγον,

εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁷ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22

λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹⁸ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη¹⁹ τοῦ

πλούτου²⁰ συμπνίγει²¹ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος²² γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν 23

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ παχύνω, fatten. ⁷ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁸ καμμύω, close (the eyes), close. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹² ἀρπάζω, seize, snatch. ¹³ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁴ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹⁶ διωγμός, ου, ὁ, persecution. ¹⁷ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁸ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹⁹ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ²⁰ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ²¹ συμπνίγω, choke, choke utterly. ²² ἄκαρπος, unfruitful, barren.

γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν:¹

ὃς δὴ² καρποφορεῖ,³ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,⁴ ὁ δὲ ἑξήκοντα,⁵ ὁ δὲ τριάκοντα.⁶

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν⁷ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη⁸ ἡ βασιλεία τῶν 24

οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ἐν δὲ 25

τῷ καθεύδειν⁹ τοὺς ἀνθρώπους, ἤλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν

ζιζάνια¹⁰ ἀνὰ¹¹ μέσον τοῦ σίτου,¹² καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν¹³ ὁ 26

χόρτος¹⁴ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.¹⁰ 27

Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου¹⁵ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ

καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ¹⁶ ἀγρῷ; Πόθεν¹⁷ οὖν ἔχει ζιζάνια;¹⁰ Ὁ 28

δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον

αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν¹⁸ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ: 29

μήποτε,¹⁹ συλλέγοντες¹⁸ τὰ ζιζάνια,¹⁰ ἐκριζώσητε²⁰ ἅμα²¹ αὐτοῖς τὸν

σίτον.¹² Ἄφετε συναυξάνεσθαι²² ἀμφοτέρα²³ μέχρι²⁴ τοῦ θερισμοῦ:²⁵ καὶ 30

ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ²⁵ ἔρῳ τοῖς θερισταῖς,²⁶ Συλλέξατε¹⁸ πρῶτον τὰ

ζιζάνια,¹⁰ καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας²⁷ πρὸς τὸ κατακαῦσαι²⁸ αὐτά: τὸν

δὲ σίτον¹² συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²⁹ μου.

¹ συνίημι, understand, consider. ² δὴ, also, indeed. ³ καρποφορέω, bear fruit. ⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ⁵ ἑξήκοντα, sixty, 60. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ⁸ ὁμοιάω, make like, liken. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹¹ ἀνὰ, upwards, upon. ¹² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹³ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁶ σός, your, yours. ¹⁷ πόθεν, from where? whence. ¹⁸ συλλέγω, collect, gather. ¹⁹ μήποτε, never, lest perchance. ²⁰ ἐκριζώω, uproot, root out. ²¹ ἅμα, at the same time. ²² συναυξάνομαι, grow together. ²³ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²⁴ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁵ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ²⁶ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ²⁷ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ²⁸ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²⁹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31

τῶν οὐρανῶν κόκκῳ² σινάπεως,³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ

ἀγρῷ αὐτοῦ· ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ 32

αὐξηθῇ,⁴ μείζον τῶν λαχάνων⁵ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,⁶ ὥστε ἐλθεῖν

τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν⁸ ἐν τοῖς κλάδοις⁹ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33

οὐρανῶν ζύμῃ,¹⁰ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν¹¹ εἰς ἀλεύρου¹² σάτα¹³ τρία,

ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁴ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34

παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35

προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι¹⁵

κεκρυμμένα¹¹ ἀπὸ καταβολῆς¹⁶ κόσμου.

Τότε ἀφείδους τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον 36

αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹⁷ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν

ζιζανίων¹⁸ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπεύρων τὸ 37

καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· 38

¹ παρατίθημι, set before, entrust. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁵ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατασκηνοῦν, cause to dwell, settle. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹¹ κρύπτω, conceal, hide. ¹² ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹³ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁴ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁵ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ¹⁶ καταβολή, ης, ἡ, foundation, depositing. ¹⁷ φράζω, explain, interpret. ¹⁸ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat.

τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια¹

εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος: 39

ὁ δὲ θερισμὸς² συντέλεια³ τοῦ αἰώνος ἐστὶν: οἱ δὲ θερισταὶ⁴ ἄγγελοι εἰσιν.

Ὡσπερ οὖν συλλέγεται⁵ τὰ ζιζάνια¹ καὶ πυρὶ καίεται,⁶ οὕτως ἔσται ἐν 40

τῇ συντελείᾳ³ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς 41

ἄγγελους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁵ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ

σκάνδαλα⁷ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,⁸ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς 42

τὴν κάμινον⁹ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁰ καὶ ὁ βρυγμὸς¹¹ τῶν

ὀδόντων.¹² Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν¹³ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ 43

πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹⁴ κεκρυμμένῳ¹⁵ ἐν 44

τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρῶν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹⁵ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ

ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁶ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹⁷ ζητοῦντι 45

καλοὺς μαργαρίτας: ¹⁸ ὃς εὐρῶν ἓνα πολύτιμον¹⁹ μαργαρίτην, ¹⁸ ἀπελθὼν 46

πέπρακεν²⁰ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

¹ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ² θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁴ θεριστής, ου, ὁ, reaper, harvester. ⁵ συλλέγω, collect, gather. ⁶ καίω, burn, ignite. ⁷ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁸ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁹ κάμνος, ου, ἡ, furnace. ¹⁰ κλαυθμός, ου, ὁ, weeping, lamentation. ¹¹ βρυγμός, ου, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹² ὀδούς, ὁ, tooth. ¹³ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹⁴ θησαυρός, ου, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹⁸ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ²⁰ πιπράσκω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη¹ βληθείση εἰς τὴν 47
 θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους² συναγαγούση: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
 ἀναβιβάσαντες³ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,⁴ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν⁵ τὰ καλὰ
 εἰς ἀγγεῖα,⁶ τὰ δὲ σαπρὰ⁷ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁸ τοῦ 49
 αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν⁹ τοὺς πονηροὺς ἐκ
 μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁰ τοῦ πυρός: 50
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε¹⁴ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51
 κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹⁵ εἰς 52
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,¹⁶
 ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹⁷ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.¹⁸

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁹ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν²⁰ 53
 ἐκεῖθεν:²¹ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα²² αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54
 συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι²³ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν²⁴
 τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος²⁵ 55
 υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
 Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς²⁶ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ²⁷ αὐτοῦ 56

¹ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ² γένος, ους, τό, race, kind. ³ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁴ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁵ συλλέγω, collect, gather. ⁶ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ⁷ σαπρός, rotten, worthless. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁰ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹¹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁴ συνίημι, understand, consider. ¹⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁷ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁸ παλαιός, old, ancient. ¹⁹ τελέω, finish, fulfill. ²⁰ μεταίρω, go away, depart. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ πόθεν, from where? whence. ²⁵ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ²⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ²⁷ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister.

οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν¹ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57
 ἐσκανδαλίζοντο² ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν
 προφήτης ἄτιμος,³ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁴ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58
 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλάς, διὰ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁶ τὴν ἀκοήν⁷ Ἰησοῦ, 14
 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁸ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁹: αὐτὸς
 ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν¹⁰ ἐν
 αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο 3
 ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹¹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
 Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων 4
 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. 6
 Γενεσίων¹² δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο¹³ ἡ θυγάτηρ¹⁴ τῆς
 Ἡρωδιάδος¹¹ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹⁵ τῷ Ἡρώδῃ: ὅθεν¹⁶ μεθ' ὅρκου¹⁷ 7
 ὡμολόγησεν¹⁸ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα¹⁹ ὑπὸ 8
 τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι²⁰ τὴν κεφαλὴν
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁹ Καὶ ἐλυπήθη²¹ ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους 9
 καὶ τοὺς συνανακειμένους²² ἐκέλευσεν²³ δοθῆναι: καὶ πέμψας 10

¹ πόθεν, from where? whence. ² σκανδαλίζω, cause to stumble. ³ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁴ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ ἐνεργέω, work, effect. ¹¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹² γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁵ ἀρέσκω, please, serve. ¹⁶ ὅθεν, from where, from which. ¹⁷ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁹ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ²⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²¹ λυπέω, grieve, pain. ²² συνανακειμαι, recline at table with. ²³ κελεύω, order, command.

ἀπεκεφάλισεν¹ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ 11
αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,² καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ:³ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν⁴ αὐτό:
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁵ ἐκεῖθεν⁶ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13
κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁷ ἀπὸ τῶν
πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁸ 14
ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους⁹ αὐτῶν. Ὁψίας¹⁰ δὲ 15
γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἔρημός
ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν:¹¹ ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα
ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας¹² ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.¹³ Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν: δότε αὐτοῖς ὑμεῖς
φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ 17
δύο ἰχθύας.¹⁴ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας¹⁵ τοὺς 18
ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹⁶ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹⁷ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ
τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁴ ἀναβλέψας¹⁸ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας
ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ 20
ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:²⁰ καὶ ἤραν τὸ περισσεῦον τῶν

¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ² πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ³ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁴ θάπτω, bury. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ πεζῇ, by land, on foot. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ ἀρρωστος, sick, ill. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹² κώμη, ης, ἡ, village. ¹³ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁴ ἰχθύς, ύος, ὁ, fish. ¹⁵ κελεύω, order, command. ¹⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁹ κλάω, break. ²⁰ χορτάζω, eat until full, be filled.

κλασμάτων,¹ δώδεκα κοφίνους² πλήρεις.³ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες 21
ὥσει⁴ πεντακισχίλιοι,⁵ χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι⁷ εἰς τὸ πλοῖον, 22
καὶ προάγειν⁸ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁹ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ 23
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι:
ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹¹ ὑπὸ τῶν κυμάτων.¹² ἦν γὰρ ἐναντίος¹³ ὁ
ἄνεμος. Τετάρτη¹⁴ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25
Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26
ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹⁵ λέγοντες ὅτι
Φάντασμά¹⁶ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε:¹⁷ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς 28
δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν¹⁸ με πρὸς σε ἐλθεῖν
ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος 29
περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν 30
ἄνεμον ἰσχυρὸν¹⁹ ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι²⁰ ἔκραξεν,
λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας²¹ τὴν χεῖρα 31
ἐπελάβετο²² αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὁλιγόπιστε,²³ εἰς τί ἐδίστασας;²⁴ 32

¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ² κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ³ πλήρης, full. ⁴ ὥσει, like, about. ⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁶ ἀναγκάζω, force, compel. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁰ ὁψιος, late. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² κύμα, τος, τό, wave. ¹³ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁴ τέταρτος, fourth. ¹⁵ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁶ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁸ κέλεύω, order, command. ¹⁹ ισχυρός, strong, mighty. ²⁰ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ²¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ²³ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁴ διστάζω, doubt, waver.

Καὶ ἐμβάντων¹ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν² ὁ ἄνεμος: οἱ δὲ ἐν τῷ 33
 πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς³ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες⁴ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.⁵ Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν 34
 οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁶
 ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁷ ἔχοντας: καὶ 36
 παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου⁸ τοῦ ἱματίου
 αὐτοῦ: καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.⁹

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15
 Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹⁰ τὴν 2
 παράδοσιν¹¹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹² τὰς χεῖρας αὐτῶν,
 ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3
 παραβαίνετε¹⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹¹ ὑμῶν; Ὁ γὰρ 4
 θεὸς ἐνετείλατο,¹³ λέγων, Τίμα¹⁴ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, Ὁ
 κακολογῶν¹⁵ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω: ¹⁶ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 5
 Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,¹⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,¹⁸
 καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹⁴ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ 6
 ἡκυρώσατε¹⁹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹¹ ὑμῶν: 7

¹ ἐμβαίνω, embark. ² κοπάζω, stop, abate. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ⁵ Γεννησαρέτ, ἢ, Gennesaret. ⁶ περίχωρος, ου, ἢ, neighboring. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁹ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁰ παραβαίνω, go aside, transgress. ¹¹ παράδοσις, εως, ἢ, tradition, instruction. ¹² νίπτω, wash. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁵ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁶ τελευτάω, die, end. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ ὠφελέω, profit, help. ¹⁹ ἀκυρώω, revoke, invalidate.

ὑποκριταί,¹ καλῶς προεφήτευσεν² περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,³ λέγων, Ἐγγίξει 8
 μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν⁴ με τιμᾷ,⁵ ἡ δὲ
 καρδιά αὐτῶν πόρρω⁶ ἀπέχει⁷ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁸ δὲ σέβονται⁹ με, 9
 διδάσκοντες διδασκαλίας¹⁰ ἐντάλματα¹¹ ἀνθρώπων. Καὶ 10
 προσκαλεσάμενος¹² τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε.¹³ Οὐ 11
 τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ
 ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;¹⁵ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 13
 Πᾶσα φυτεία,¹⁶ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹⁷ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,¹⁸
 ἐκριζωθήσεται.¹⁹ Ἀφετε αὐτούς· ὁδηγοὶ²⁰ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς 14
 δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,²¹ ἀμφότεροι²² εἰς βόθυνον²³ πεσοῦνται. 15
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον²⁴ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν²⁵ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί²⁶ ἐστε; Οὐπω²⁷ 16
 νοεῖτε²⁸ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²⁹ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν³⁰ χωρεῖ,
 καὶ εἰς ἀφεδρῶνα³² ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος 18
 ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα³³ κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς 19
 καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ³⁴ πονηροί, φόνοι,³⁵ μοιχεῖαι,³⁶ πορνεῖαι,³⁷

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² προφητεύω, prophesy, foretell. ³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ⁵ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁶ πόρρω, far (away), far. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ μάτην, in vain, no end. ⁹ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁰ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹¹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹² προσκαλέω, summon. ¹³ συνίημι, understand, consider. ¹⁴ κοινόνω, make common, defile. ¹⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁶ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹⁷ φυτεύω, plant. ¹⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁹ ἐκριζόω, uproot, root out. ²⁰ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²¹ ὁδηγέω, lead, guide. ²² ἀμφότεροι, both, both of two. ²³ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ²⁴ φράζω, explain, interpret. ²⁵ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ²⁶ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ²⁷ οὐπω, not yet. ²⁸ νοέω, understand, consider. ²⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ³⁰ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³¹ χωρέω, make room for, hold. ³² ἀφεδρῶν, ὦνος, ὁ, toilet, latrine. ³³ κάκεῖνος, and he, and she. ³⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ³⁵ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ³⁶ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³⁷ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry.

κλοπαί,¹ ψευδομαρτυρίαι,² βλασφημίαι:³ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα⁴ 20

τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους⁵ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ⁴ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν⁶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁷ εἰς τὰ μέρη Τύρου⁸ καὶ 21

Σιδῶνος.⁹ Καὶ ἰδού, γυνὴ Χαναναία¹⁰ ἀπὸ τῶν ὁρίων¹¹ ἐκείνων 22

ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν¹² αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν¹³ με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ·

ἡ θυγάτηρ¹⁴ μου κακῶς¹⁵ δαιμονίζεται.¹⁶ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. 23

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες,

Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹⁷ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 24

Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ 25

δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹⁸ μοι. Ὁ δὲ 26

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ

βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹⁹ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹⁹ 27

ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων²⁰ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης²¹ τῶν κυρίων

αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ²² γύναι, μεγάλη σου ἡ 28

πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη²³ ἡ θυγάτηρ¹⁴ αὐτῆς ἀπὸ τῆς

ᾠρας ἐκείνης.

¹ κλοπή, ἥς, ἡ, theft, thieving. ² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁴ κοινῶ, make common, defile. ⁵ ἀνίπτως, unwashed. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁹ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁰ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ¹¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹² κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹³ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁷ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁸ βοηθέω, come to the aid of. ¹⁹ κυνᾶριον, ου, τό, little dog. ²⁰ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ²¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²² ὦ, Oh! omega. ²³ ἰάομαι, heal.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν² ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: 29

καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι 30

πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,³ τυφλούς, κωφούς,⁴ κυλλούς,⁵ καὶ

ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν⁶ αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ

ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς⁴ 31

λαλοῦντας, κυλλοὺς⁵ ὑγιείς,⁷ χωλούς³ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς

βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι⁸ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν⁹ μοι,

καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις¹⁰ οὐ θέλω,

μήποτε¹¹ ἐκλυθῶσιν¹² ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 33

Πόθεν¹³ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹⁴ ἄρτοι τοσοῦτοι,¹⁵ ὥστε χορτάσαι¹⁶ ὄχλον

τοσοῦτον;¹⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους¹⁷ ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ 34

εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.¹⁸ Καὶ ἐκέλευσεν¹⁹ τοῖς ὄχλοις ἀναπесεῖν 35

ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,²¹ 36

εὐχαριστήσας ἔκλασεν,²² καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ

μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁶ καὶ ἦραν τὸ 37

περισσεῦον τῶν κλασμάτων,²³ ἑπτὰ σφυρίδας²⁴ πλήρεις.²⁵ Οἱ δὲ 38

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κωφός, deaf, dumb. ⁵ κυλλός, crippled, lame. ⁶ ῥίπτω, throw, cast. ⁷ ὑγιής, whole, healthy. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁰ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹³ πόθεν, from where? whence. ¹⁴ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁵ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁹ κελεύω, order, command. ²⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²² κλάω, break. ²³ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁴ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁵ πλήρης, full.

ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. 39

Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια³

Μαγδαλά.⁴

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι⁵ πειράζοντες 16

ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι⁶ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 2

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας⁷ γενομένης λέγετε, Εὐδία:⁸ πυρράζει⁹

γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωΐ,¹⁰ Σήμερον χειμῶν:¹¹ πυρράζει⁹ γὰρ στυγνάζων 3

ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹³ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε

διακρίνειν,¹⁴ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ 4

μοιχαλὶς¹⁵ σημεῖον ἐπιζητεῖ:¹⁶ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ

σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁷ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁸ αὐτοὺς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἔλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁹ ἐπελάθοντο²⁰ ἄρτους λαβεῖν. 5

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε²¹ ἀπὸ τῆς ζύμης²² τῶν 6

Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵ Οἱ δὲ διελογίζοντο²³ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες 7

ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γινὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί 8

διαλογίζεσθε²³ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,²⁴ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω 9

νοεῖτε,²⁶ οὐδὲ μνημονεύετε²⁷ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,²⁸

¹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ² ἐμβαίνω, embark. ³ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁴ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁹ πυρράζει, be (fiery) red, am red. ¹⁰ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹¹ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹² στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁵ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹⁶ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁷ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²¹ προσέχω, take head of, attend to. ²² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²³ διαλογίζομαι, debate, reason. ²⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁵ οὐπω, not yet. ²⁶ νοέω, understand, consider. ²⁷ μνημονεύω, remember, make mention of. ²⁸ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

καὶ πόσους¹ κοφίνους² ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν 10
 τετρακισχιλίων,³ καὶ πόσας¹ σπυρίδας⁴ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁵ ὅτι οὐ 11
 περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁶ ἀπὸ τῆς ζύμης⁷ τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδδουκαίων;⁸ Τότε συνῆκαν⁹ ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν⁶ ἀπὸ τῆς ζύμης⁷ 12
 τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁸

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹⁰ τῆς Φιλίππου ἡρώτα τοὺς 13
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν;¹¹ ἄλλοι δὲ 14
 Ἡλίαν;¹² ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,¹³ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, 15
 Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ 16
 εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 17
 αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν¹⁴ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι 18
 λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ¹⁵ οἰκοδομήσω μου τὴν
 ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹⁶ Ἄδου¹⁷ οὐ κατισχύσουσιν¹⁸ αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ 19
 τὰς κλεῖς¹⁹ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
 λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο²⁰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 20

¹ πόσος, how many? how great? ² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ³ τετρακισχιλίοι, four thousand, 4000. ⁴ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁵ νοέω, understand, consider. ⁶ προσέχω, take head of, attend to. ⁷ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁸ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁹ συνίημι, understand, consider. ¹⁰ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹¹ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹² Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹³ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁴ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁶ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁷ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ¹⁸ κατισχύω, overpower, prevail. ¹⁹ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ²⁰ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21

ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ

ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ 22

λέγων, Ὅτι ὦς² σοι, κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς³ εἶπεν 23

τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁴ μου εἶ: ὅτι οὐ

φρονεῖς⁵ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς 24

μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν,

καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν⁷ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ 25

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἕνεκεν⁸ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁹ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν 26

κόσμον ὅλον κερδήσῃ,¹⁰ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;¹¹ Ἡ τί δώσει

ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹² τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27

ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων

αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹³ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω 28

ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται¹⁴ θανάτου, ἕως

ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ὤεως, gracious, merciful. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ φρονέω, think, judge. ⁶ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ⁷ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ κερδαίνω, gain, win. ¹¹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹² ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹³ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ¹⁴ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ **17**

Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν³

κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν⁵ τὸ **2**

πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκά⁶ ὡς τὸ

φῶς. Καὶ ἰδού, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ **3**

συλλαλοῦντες.⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν **4**

ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,⁸ σοὶ μίαν,

καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη⁹ **5**

φωτεινὴ¹⁰ ἐπεσκίασεν¹¹ αὐτούς: καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,⁹

λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹² αὐτοῦ

ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ **6**

ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹³ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν καὶ **7**

εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες¹⁴ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς **8**

αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹⁵ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **9**

λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,¹⁶ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ

νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί **10**

οὗν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς **11**

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ λάμπω, shine. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁹ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁰ φωτεινός, bright, full of light. ¹¹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle.

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ
 ἀποκαταστήσει¹ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
 ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν² οἱ 13
 μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
 γονυπετῶν⁴ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν⁵ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
 σεληνιάζεται⁶ καὶ κακῶς⁷ πάσχει: πολλάκις⁸ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ
 πολλάκις⁸ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ 16
 οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁹ 17
 γενεὰ ἄπιστος¹⁰ καὶ διεστραμμένη,¹¹ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως
 πότε ἀνέξομαι¹² ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 18
 Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹³
 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' 19
 ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 20
 εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἄπιστίαν¹⁴ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
 πίστιν ὡς κόκκον¹⁵ σινάπεως,¹⁶ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι¹⁷
 ἐντεῦθεν¹⁸ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁷ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει¹⁹ ὑμῖν. Τοῦτο 21

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² συνίημι, understand, consider. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁵ ἐλέω, have mercy, pity. ⁶ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ ὦ, Oh! omega. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹² ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ ἄπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁵ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁶ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁷ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁸ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁹ ἀδυνατέω, be unable, be impossible.

δὲ τὸ γένος¹ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.²

Ἀναστρεφόμενων³ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22

Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23

ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ

ἐλυπήθησαν⁴ σφόδρα.⁵

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁶ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁷ 24

λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ⁸ τὰ

δίδραχμα;⁷ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁹ 25

αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ

τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;¹⁰ Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν

ἀλλοτρίων;¹¹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.¹¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ 26

Ἰησοῦς, Ἄρα γε¹² ἐλεύθεροί¹³ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἴνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν¹⁴ 27

αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹⁵ καὶ τὸν

ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹⁶ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ,

εὐρήσεις στατήρα·¹⁷ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁸ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

¹ γένος, ους, τό, race, kind. ² νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ³ ἀναστρέφω, return, live. ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁶ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ⁷ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁸ τελέω, finish, fulfill. ⁹ προφθάνω, anticipate, come before. ¹⁰ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹¹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹² γέ, indeed, at least. ¹³ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁵ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁷ στατήρ, ἤρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁸ ἀντὶ, instead of, in place of.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹ **18**

μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος² ὁ **2**

Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω **3**

ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε³ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς

τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει⁴ ἑαυτὸν ὡς τὸ **4**

παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ **5**

ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὃς **6**

δ' ἂν σκανδαλίσῃ⁵ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,

συμφέρει⁶ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁷ μύλος⁸ ὀνικός⁹ εἰς τὸν τράχηλον¹⁰ αὐτοῦ,

καὶ καταποντισθῇ¹¹ ἐν τῷ πελάγει¹² τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ **7**

ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ¹³ ἀνάγκη¹⁴ γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα: ¹³ πλὴν

οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹³ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ **8**

σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει⁵ σε, ἔκκοψον¹⁵ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν¹⁶ ἢ κυλλόν,¹⁷ ἢ δύο χεῖρας

ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός **9**

σου σκανδαλίζει⁵ σε, ἔξελε¹⁸ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι ἐστὶν

μονόφθαλμον¹⁹ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα

βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν²⁰ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε²¹ ἐνὸς **10**

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² προσκαλέω, summon. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ταπεινός, humble, humiliate. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁸ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁹ ὀνικός, of or for an ass. ¹⁰ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹¹ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹² πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹³ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁴ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁶ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁷ κυλλός, crippled, lame. ¹⁸ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁹ μονόφθαλμος, one-eyed. ²⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²¹ καταφρονέω, think little of, despise.

τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς
 διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 11
 Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 12
 Ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν:
 οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,² ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει 13
 ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα² τοῖς μὴ πεπλανημένοις. 14
 Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
 ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον³ αὐτὸν μεταξὺ⁴ 15
 σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁵ τὸν ἀδελφόν σου: 16
 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
 δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁶ αὐτῶν, 17
 εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁶ ἔστω σοι
 ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁷ καὶ ὁ τελώνης.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ 18
 τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο 19
 ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος¹⁰ οὗ ἐὰν
 αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20

¹ ἑκατόν, hundred, 100. ² ἐννέα, nine, 9. ³ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁴ μεταξύ, between, after. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ παρακούω, overhear, listen. ⁷ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁰ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter.

Οὗ¹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν
μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις² ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ 21
ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;³ Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 22
Οὐ λέγω σοι ἔως ἐπτάκις,³ ἀλλ' ἔως ἐβδομηκοντάκις⁴ ἐπτά. Διὰ τοῦτο 23
ὁμοιωθή⁵ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν
συνᾶραι⁶ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ 24
συναίρειν,⁶ προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης⁷ μυρίων⁸ ταλάντων.⁹ Μὴ 25
ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν¹⁰ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ
πραθῆναι,¹¹ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,
καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 26
μακροθύμησον¹² ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεῖς¹³ δὲ 27
ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον¹⁴ ἀφῆκεν
αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων¹⁵ αὐτοῦ, 28
ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁶ δηνάρια,¹⁷ καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹⁸
λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁵ αὐτοῦ εἰς 29
τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον¹² ἐπ' ἐμοί,
καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς 30

¹ οὗ, where, when. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπτάκις, seven times. ⁴ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁷ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁸ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ πιπράσκω, sell. ¹² μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁴ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁵ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁸ πνίγω, choke, strangle.

φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹ 31
αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν² σφόδρα·³ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν⁴
τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος⁵ αὐτὸν ὁ 32
κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν⁶ ἐκείνην
ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ⁷ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι⁸ τὸν 33
σύνδουλόν¹ σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς⁹ ὁ κύριος αὐτοῦ 34
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,¹⁰ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον
αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ 35
ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ
παραπτώματα¹² αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν¹⁴ ἀπὸ 19
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια¹⁵ τῆς Ἰουδαίας πέραν¹⁶ τοῦ
Ἰορδάνου.¹⁷ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν 2
αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ 3
λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ
πᾶσαν αἰτίαν;¹⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ 4
ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν¹⁹ καὶ θῆλυ²⁰ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, 5
Ἕνεκεν²¹ τούτου καταλείψει²² ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,

¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ² λυπέω, grieve, pain. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ διασαφέω, report, explain. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ ὀφειλή, ἧς, ἡ, debt, duty. ⁷ ἐπεὶ, when, since. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁰ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ¹¹ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹³ τελέω, finish, fulfill. ¹⁴ μεταίρω, go away, depart. ¹⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁸ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁹ ἄρσεν, male. ²⁰ θῆλυς, female, woman. ²¹ Ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²² καταλείπω, leave, leave behind.

καὶ προσκολληθήσεται¹ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
 μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,² 6
 ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.³ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο⁴ 7
 δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,⁵ καὶ ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι 8
 Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν⁶ ὑμῶν ἐπέτρεψεν⁷ ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς
 γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,⁸ καὶ γαμήσῃ⁹ ἄλλην,
 μοιχᾶται:¹⁰ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας⁹ μοιχᾶται.¹⁰ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ 10
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία¹¹ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς
 γυναικός, οὐ συμφέρει¹² γαμήσαι.⁹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες 11
 χωροῦσιν¹³ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,¹⁴ 12
 οἵτινες ἐκ κοιλίας¹⁵ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹⁴
 οἵτινες εὐνουχίσθησαν¹⁶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹⁴
 οἵτινες εὐνούχισαν¹⁶ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ
 δυνάμενος χωρεῖν¹³ χωρεῖτω.¹³

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
 Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ κωλύετε¹⁷ αὐτὰ ἔλθειν πρός με: τῶν γὰρ

¹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ² συζεύγνυμι, join together, unite. ³ χωρίζω, separate, depart. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁹ γαμέω, marry. ¹⁰ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹² συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹³ χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ εὐνούχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ¹⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁶ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ¹⁷ κωλύω, forbid, hinder.

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, 15
 ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.¹ Καὶ ἰδοὺ, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε 16
 ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με 17
 λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν
 εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18
 εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις·² οὐ μοιχεύσεις·³ οὐ κλέψεις·⁴ οὐ
 ψευδομαρτυρήσεις·⁵ τίμα⁶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, ἀγαπήσεις 19
 τὸν πλησίον⁷ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁸ Πάντα ταῦτα 20
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁹ μου· τί ἔτι ὑστερῶ;¹⁰ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ 21
 θέλεις τέλειος¹¹ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν¹² σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς
 πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹³ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁴ ἀκολούθει μοι. 22
 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁸ τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος·¹⁵ ἦν γὰρ
 ἔχων κτήματα¹⁶ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹⁷ 23
 πλούσιος¹⁸ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
 λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹⁹ ἐστὶν κάμηλον²⁰ διὰ τρυπήματος²¹ ῥαφίδος²²
 διελθεῖν, ἢ πλούσιον¹⁸ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο²³ σφόδρα,²⁴ λέγοντες,

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² φονεύω, kill, murder. ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ κλέπτω, steal. ⁵ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁹ νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁰ ὑστερέω, lack, need. ¹¹ τέλειος, complete, perfect. ¹² πωλέω, sell. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ δεῦρο, until now, come here! ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁷ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ εὐκοπώτερον, easier. ²⁰ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ²¹ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ²² ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly.

Τίς ἄρα¹ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας² δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ 26

ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν³ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. Τότε 27

ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ

ἠκολουθήσαμεν σοι: τί ἄρα¹ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 28

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ⁴

ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε

καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.

Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,⁵ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, 29

ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν⁶ τοῦ ὀνόματός μου,

ἐκατονταπλασίονα⁷ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁸ Πολλοὶ 30

δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁹ ὅστις 20

ἐξῆλθεν ἅμα¹⁰ πρωῒ¹¹ μισθώσασθαι¹² ἐργάτας¹³ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁴ αὐτοῦ.

Καὶ συμφωνήσας¹⁵ μετὰ τῶν ἐργατῶν¹³ ἐκ δηναρίου¹⁶ τὴν ἡμέραν, 2

ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁴ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην 3

ῥαν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁷ ἀργούς:¹⁸ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, 4

Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁴ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. 5

Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁹ καὶ ἐνάτην²⁰ ῥαν,

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἀδύνατος, impossible, unable. ⁴ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ⁵ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁷ ἐκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁸ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁰ ἅμα, at the same time. ¹¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹² μισθόω, hire, hire out. ¹³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹⁵ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁸ ἀργός, inactive, idle. ¹⁹ ἕκτος, sixth. ²⁰ ἐνατος, ninth.

ἐποίησεν ὡσαύτως.¹ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην² ὥραν ἐξελθὼν, εὔρεν 6
 ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,³ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;³ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.⁴ Λέγει 7
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁵ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον
 λήψεσθε. Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος⁵ τῷ 8
 ἐπιτρόπῳ⁷ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁸ καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
 μισθόν,⁹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ 9
 περὶ τὴν ἐνδεκάτην² ὥραν ἔλαβον ἀνὰ¹⁰ δηνάριον.¹¹ Ἐλθόντες δὲ οἱ 10
 πρῶτοι ἐνόμισαν¹² ὅτι πλείονα λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ¹⁰
 δηνάριον.¹¹ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹³ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,¹⁴ λέγοντες 11
 ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁵ ἡμῖν αὐτοὺς
 ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν¹⁶ τὸ βάρος¹⁷ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁸ 13
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁹ οὐκ ἀδικῶ²⁰ σε: οὐχὶ
 δηναρίου¹¹ συνεφώνησάς²¹ μοι; Ἄρον τὸ σὸν²² καὶ ὑπάγε: θέλω δὲ τούτῳ 14
 τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς 15
 ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως 16
 ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν
 κλητοί,²³ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.²⁴ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα 17

¹ ὡσαύτως, likewise. ² ἐνδέκατος, eleventh. ³ ἀργός, inactive, idle. ⁴ μισθόω, hire, hire out. ⁵ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ ἐπίτροπος, οὐ, ὁ, guardian, steward. ⁸ ἐργάτης, οὐ, ὁ, workman, laborer. ⁹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹⁰ ἀνά, upwards, upon. ¹¹ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹² νομίζω, suppose, think. ¹³ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ ἴσος, equal, identical. ¹⁶ βαστάζω, bear, carry. ¹⁷ βάρος, οὐς, τό, burden, weight. ¹⁸ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁹ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ²⁰ ἀδικέω, do wrong, harm. ²¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ²² σός, your, yours. ²³ κλητός, called, summoned. ²⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect.

παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
 Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 18
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν
 αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι² 19
 καὶ μαστιγῶσαι³ καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁴ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
 προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; 21
 Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου,
 καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁵ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 22
 εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω
 πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ 23
 βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
 μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁵ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται
 ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁷ ἠγανάκτησαν⁸ περὶ τῶν 24
 δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁹ αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε 25
 ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹⁰ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν¹¹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν 26

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαῖζω, mock. ³ μαστιγῶ, whip, lash. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ βάπτισμα,τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ ἠγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

θέλη ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν 27

ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ 28

ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 29

Καὶ ἰδού, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς

παράγει,³ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον⁴ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ 31

ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁵ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,

λέγοντες, Ἐλέησον⁴ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 32

ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, 33

Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34

ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν⁷ αὐτῶν οἱ

ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγὴ⁸ πρὸς τὸ ὄρος 21

τῶν Ἐλαιῶν,⁹ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, 2

Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην¹⁰ τὴν ἀπέναντι¹¹ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε

ὄνον¹² δεδεμένην, καὶ πῶλον¹³ μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ 3

ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει· εὐθέως δὲ

¹ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ παράγω, pass by, depart. ⁴ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁸ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ ἀπέναντι, over against, before. ¹² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹³ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 4
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ¹ Σιών, Ἴδού, ὁ βασιλεύς 5
 σου ἔρχεται σοι, πραῦς² καὶ ἐπιβεβηκώς³ ἐπὶ ὄνον⁴ καὶ πῶλον⁵ υἱὸν
 ὑποζυγίου.⁶ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς 6
 προσέταξεν⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁴ καὶ τὸν πῶλον⁵ καὶ 7
 ἐπέθηκαν ἐπάνω⁸ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁹ ἐπάνω⁸
 αὐτῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν¹⁰ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: 8
 ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹¹ κλάδους¹² ἀπὸ τῶν δένδρων,¹³ καὶ ἐστρώννουν¹⁰ ἐν τῇ
 ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁴ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, 9
 λέγοντες, Ὡσαννὰ¹⁵ τῷ υἱῷ Δαυίδ: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
 ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹⁵ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁶ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς 10
 Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁷ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ 11
 ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁸ τῆς
 Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας¹⁹ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας²⁰ τῶν
 κολλυβιστῶν²¹ κατέστρεψεν,²² καὶ τὰς καθέδρας²³ τῶν πωλούντων¹⁹ τὰς
 περιστεράς.²⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13

¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ² πραῦς, gentle, mild. ³ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ⁴ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁵ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁶ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁷ προστάσσω, command, order. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹⁰ στρώννυμι, spread, furnish. ¹¹ κόπτω, strike, smite. ¹² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹³ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before. ¹⁵ Ὡσαννὰ, hosanna. ¹⁶ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁷ σείω, shake. ¹⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁹ πωλέω, sell. ²⁰ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²¹ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ²² καταστρέφω, overturn, destroy. ²³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ²⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹ ληστῶν.² 14

Καὶ προσήλθον αὐτῷ χωλοὶ³ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν

αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια⁴ ἃ 15

ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,

Ὡσαννά⁶ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἠγανάκτησαν,⁷ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί 16

οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε⁸ ἀνέγνωτε ὅτι

Ἐκ στόματος νηπίων⁹ καὶ θηλαζόντων¹⁰ κατηρτίσω¹¹ αἶνον;¹² Καὶ 17

καταλιπὼν¹³ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁴ καὶ

ἠϋλίσθη¹⁵ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹⁶ δὲ ἐπανάγων¹⁷ εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.¹⁸ Καὶ ἰδὼν συκῆν¹⁹ μίαν 18

ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα²⁰

μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι²¹ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ἐξηράνθη²² παραχρῆμα²³ ἡ συκῆ.¹⁹ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ 20

ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα²³ ἐξηράνθη²² ἡ συκῆ;¹⁹ 21

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε

πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²⁴ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁹ ποιήσετε, ἀλλὰ

καὶ²⁵ τῷ ὅρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,

γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, 22

¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶ ὠσαννά, hosanna. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ νήπιος, infant, child. ¹⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹ καταρτίζω, mend, fit. ¹² αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ¹⁶ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁷ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁹ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²⁰ φύλλον, ου, τό, leaf. ²¹ μηκέτι, no longer. ²² ξηραίνω, dry up, parch. ²³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁵ καὶ, and if, even if.

λήψεσθε.

Καὶ ἔλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;

Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24

αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν

ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν² ἦν; Ἐξ 25

οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο³ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες,

Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;

Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ 26

ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, 27

Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ

ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28

προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὑπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ

ἀμπελῶνι⁴ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον⁵ δὲ 29

μεταμεληθεὶς,⁶ ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁷ 30

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁸ καὶ αἱ πόρναι⁹

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² πόθεν, from where? whence. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard.

⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ πόρνη, ης, ἡ, prostitute.

προάγουσιν¹ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι²

καὶ αἱ πόρναι³ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁴

ὕστερον⁵ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁶ ὅστις 33

ἐφύτευσεν⁷ ἀμπελῶνα,⁸ καὶ φραγμὸν⁹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹⁰ καὶ ὠρυξεν¹¹

ἐν αὐτῷ ληνόν,¹² καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹³ καὶ ἐξέδοτο¹⁴ αὐτὸν

γεωργοῖς,¹⁵ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁶ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, 34

ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁵ λαβεῖν τοὺς

καρπούς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁵ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν 35

ἔδειραν,¹⁷ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁸ Πάλιν ἀπέστειλεν 36

ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁹

Ὑστερον⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, 37

Ἐντραπήσονται²⁰ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁵ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον 38

ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:²¹ δεῦτε,²² ἀποκτείνωμεν αὐτόν,

καὶ κατὰσχωμεν²³ τὴν κληρονομίαν²⁴ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτόν 39

ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος⁸ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος 40

¹ προάγω, lead forth, go before. ² τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁴ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹⁰ περιτίθμι, place around, put around. ¹¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹² ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹³ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁵ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁹ ὡσαύτως, likewise. ²⁰ ἐντρέπω, turn about, reverence. ²¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²² δεῦτε, come!. ²³ κατέχω, hold back, hold fast. ²⁴ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

τοῦ ἀμπελῶνος,¹ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς² ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, 41
 Κακοὺς κακῶς³ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα¹ ἐκδώσεται⁴
 ἄλλοις γεωργοῖς,² οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς
 καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς 42
 γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
 κεφαλὴν γωνίας;⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ⁸ ἐν
 ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ 43
 βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. 44
 Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:⁹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμησεί¹⁰ αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς 45
 παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν 46
 κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹¹ ὡς προφῆτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22

Ὡμοιωθῇ¹² ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν
 γάμους¹³ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι 3
 τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,¹³ καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν 4
 ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ
 ἄριστόν¹⁴ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί¹⁵ μου καὶ τὰ σιτιστὰ¹⁶ τεθυμένα,¹⁷ καὶ

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁰ λικμάω, crush, scatter. ¹¹ ἐπειδὴ, since, because. ¹² ὁμοιόω, make like, liken. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁴ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁵ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ¹⁶ σιτιστός, fattened. ¹⁷ θύω, sacrifice, kill.

πάντα ἔτοιμα:¹ δεῦτε² εἰς τοὺς γάμους.³ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες⁴ ἀπῆλθον, ὁ 5
 μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁵ αὐτοῦ: οἱ δὲ λοιποὶ 6
 κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν⁶ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ 7
 ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,⁷ καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα⁸
 αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς⁹ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.
 Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος³ ἔτοιμός¹ ἐστίν, οἱ δὲ 8
 κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹¹ τῶν 9
 ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὔρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.³ Καὶ ἐξελθόντες 10
 οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον,
 πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς: καὶ ἐπλήσθη¹² ὁ γάμος³ ἀνακειμένων.¹³ 11
 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹⁴ τοὺς ἀνακειμένους¹³ εἶδεν ἐκεῖ
 ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον¹⁵ ἔνδυμα¹⁶ γάμου:³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁷ 12
 πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα¹⁶ γάμου;³ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.¹⁸ Τότε 13
 εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας,
 ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:¹⁹ ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς²⁰ καὶ ὁ βρυγμὸς²¹ τῶν ὀδόντων.²² Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²³ 14
 ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.²⁴

¹ ἔτοιμος, ready, prepared. ² δεῦτε, come!. ³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁴ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁵ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ⁶ ὕβριζω, mistreat, insult. ⁷ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁸ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁹ φονεὺς, ἑως, ὁ, murderer. ¹⁰ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹¹ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹² πλήθω, fill. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ θεάομαι, look at, behold. ¹⁵ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁶ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ ἑταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁸ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁹ ἐξώτερος, outer, outside. ²⁰ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²¹ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²² ὀδούς, ὁ, tooth. ²³ κλητός, called, summoned. ²⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν² ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν 16
 μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,³ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς⁴ εἶ,
 καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει⁵ σοι περὶ
 οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι 17
 δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον⁶ Καίσαρι,⁷ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 18
 πονηρίαν⁸ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; Ἐπιδείξατέ¹⁰ μοι 19
 τὸ νόμισμα¹¹ τοῦ κήνσου.⁶ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.¹² Καὶ 20
 λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹³ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, 21
 Καίσαρος.⁷ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος⁷ Καίσαρι,⁷ καὶ
 τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν 22
 ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹⁵ οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23
 ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 24
 εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁶ ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25
 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας¹⁷ ἐτελεύτησεν·
 καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² παγιδεύω, ensnare, entrap. ³ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ μέλει, it is a care, it concerns. ⁶ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁷ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁸ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹¹ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁴ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁶ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹⁷ γαμέω, marry. ¹⁸ τελευτάω, die, end.

Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹ δὲ 27
 πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ 28
 ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 29
 αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. 30
 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,² οὔτε ἐκγαμίζονται,³ ἀλλ' ὡς
 ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, 31
 οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς 32
 Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς
 νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο⁴ ἐπὶ τῇ 33
 διδαχῇ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁵ τοὺς Σαδδουκαίους,⁶ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁷ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ 37
 καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁸ σου. Αὕτη 38
 ἔστιν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
 τὸν πλησίον⁹ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ 40
 νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.¹⁰

¹ Ὑστερον, lastly, afterward. ² γαμέω, marry. ³ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁵ φιμώω, muzzle, silence.
⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁰ κρεμάννυμι, hang, hang up.

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 41

ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ

Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, 43

λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ 44

τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν 45

κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46

λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν² τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν
οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ 23

τῆς Μωσέως καθέδρας³ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3

πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ

ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ 4

γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα,⁷ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸

τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁹ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι¹⁰ αὐτά· 5

Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹¹ τοῖς ἀνθρώποις·

πλατύνουσιν¹² δὲ τὰ φυλακτήρια¹³ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁴ τὰ

κράσπεδα¹⁵ τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσιν¹⁶ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁷ ἐν 6

τοῖς δείπνοις,¹⁸ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς 7

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² τολμάω, dare, endure. ³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² πλατύνω, broaden, enlarge. ¹³ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁴ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ φιλέω, love, kiss. ¹⁷ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁸ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁹ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor.

ἀσπασμοὺς¹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,² καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί,
 ῥαββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής,³ 8
 ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε 9
 ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 10
 Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:³ εἷς γάρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής,³ ὁ χριστός.
 Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει⁴ ἑαυτόν, 11
 ταπεινωθήσεται:⁵ καὶ ὅστις ταπεινώσει⁵ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.⁴

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι κατεσθίετε⁷ τὰς 13
 οἰκίας τῶν χηρῶν,⁸ καὶ προφάσει⁹ μακρὰ¹⁰ προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο
 λήψεσθε περισσώτερον¹¹ κρίμα.¹² Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 14
 ὑποκριταί,⁶ ὅτι κλείετε¹³ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν
 ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
 εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι περιάγετε¹⁴ τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹⁵ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹⁶ καὶ ὅταν γένηται,
 ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁷ διπλότερον¹⁸ ὑμῶν.

¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ⁴ ὑψώω, lift up, exalt. ⁵ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁶ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁰ μακρός, long, far distant. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹³ κλείω, shut, shut up. ¹⁴ περιάγω, lead around, go about. ¹⁵ ξηρός, dry, withered. ¹⁶ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ διπλούς, double, two-fold.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόσῃ² ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16
 ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ² ἐν τῷ χρυσῷ³ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ⁴ καὶ 17
 τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,³ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων⁵ τὸν χρυσόν
 ; Καί, Ὅς ἐὰν ὁμόσῃ² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,⁶ οὐδέν ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ² 18
 ἐν τῷ δώρῳ⁷ τῷ ἐπάνω⁸ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ⁴ καὶ τυφλοί· τί γὰρ 19
 μείζων, τὸ δῶρον,⁷ ἢ τὸ θυσιαστήριον⁶ τὸ ἀγιάζον⁵ τὸ δῶρον;⁷ Ὁ οὖν 20
 ὁμόσας² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁶ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁸
 αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι 21
 αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει² ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν 22
 τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁸ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁰ τὸ 23
 ἡδύοσμον¹¹ καὶ τὸ ἄνηθον¹² καὶ τὸ κύμινον,¹³ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
 τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹⁵ καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει
 ποιῆσαι, κακεῖνα¹⁶ μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες¹⁷ τὸν 24
 κώνωπα,¹⁸ τὴν δὲ κάμηλον¹⁹ καταπίνοντες.²⁰

¹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² ὁμνύω, swear, take an oath. ³ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁴ μωρός, foolish, stupid. ⁵ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁶ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ⁷ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹¹ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹² ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹³ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹⁴ βαρύς, heavy, burdensome. ¹⁵ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ¹⁶ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁷ διϋλίζω, filter out, strain out. ¹⁸ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁹ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ²⁰ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25
 ἔξωθεν² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ἐξ
 ἀρπαγῆς⁶ καὶ ἀδικίας.⁷ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς⁸ 26
 τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς⁹ αὐτῶν
 καθαρόν.¹⁰

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι παρομοιάζετε¹¹ 27
 τάφοις¹² κεκονιαμένοις,¹³ οἵτινες ἔξωθεν² μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹⁴ ἔσωθεν
 δὲ γέμουσιν⁵ ὀστέων¹⁵ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁶ Οὕτως καὶ 28
 ὑμεῖς ἔξωθεν² μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁴ δὲ μεστοί¹⁷
 ἐστε ὑποκρίσεως¹⁸ καὶ ἀνομίας.¹⁹

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29
 τάφους¹² τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε²⁰ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ 30
 λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν
 κοινωνοὶ²¹ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31
 ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων²² τοὺς προφῆτας· καὶ ὑμεῖς 32
 πληρώσατε τὸ μέτρον²³ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,²⁴ γεννήματα²⁵ 33
 ἐχιδνῶν,²⁶ πῶς φύγητε²⁷ ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;²⁸ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, 34

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ γέμω, fill, am full of. ⁶ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁷ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ⁸ ἐντός, inside, among. ⁹ ἐκτός, aside from, besides. ¹⁰ καθαρός, clean, pure. ¹¹ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹³ κονιάω, whitewash. ¹⁴ ὡραῖος, beautiful, fair. ¹⁵ ὀστέον, τό, bone. ¹⁶ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁷ μεστός, full. ¹⁸ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ²⁰ κοσμέω, adorn, put into order. ²¹ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ²² φονεύω, kill, murder. ²³ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²⁴ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁶ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁷ φεύγω, flee, escape. ²⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna.

ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς¹ καὶ γραμματεῖς· καὶ
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε² ἐν
ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ 35
ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον³ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος
Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁴ υἱοῦ Βαραχίου,⁵ ὃν
ἐφονεύσατε⁶ μεταξύ⁷ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν 36
ὅτι ἥξει⁹ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ 37
λιθοβολοῦσα¹⁰ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις¹¹ ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν¹² τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹³ ἐπισυνάγει¹² ὄρνις¹⁴ τὰ
νοσσία¹⁵ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁶ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται 38
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι ἕως 39
ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ 24
μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδείξαι¹⁷ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹⁸ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 2
εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ
ᾧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁹

¹ σοφός, wise. ² μαστιγώω, whip, lash. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ⁶ φονεύω, kill, murder. ⁷ μεταξύ, between, after. ⁸ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁹ ἤκω, have come, am present. ¹⁰ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹¹ ποσάκις, how often? how often. ¹² ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹³ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹⁴ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹⁵ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁶ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁷ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁸ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁹ καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένους δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ οἱ 3
 μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε² ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
 σημεῖον τῆς σῆς³ παρουσίας,⁴ καὶ τῆς συντελείας⁵ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
 χριστός; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους⁶ 6
 καὶ ἀκοὰς⁷ πολέμων·⁶ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·⁸ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι,
 ἀλλ' οὐπω⁹ ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 7
 βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁰ καὶ λοιμοὶ¹¹ καὶ σεισμοὶ¹²
 κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹³ Τότε παραδώσουσιν 8
 ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
 πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται¹⁴ 10
 πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ 11
 πολλοὶ ψευδοπροφήται¹⁵ ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ 12
 διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹⁶ τὴν ἀνομίαν,¹⁷ ψυγήσεται¹⁸ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν·
 ὁ δὲ ὑπομείνας¹⁹ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο 13
 τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ²⁰ εἰς μαρτύριον²¹
 πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἔξει²² τὸ τέλος.

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² πότε, when? at what time? ³ σός, your, yours. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ θροέω, disturb, agitate. ⁹ οὐπω, not yet. ¹⁰ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹¹ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹² σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹³ ὠδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁵ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁶ πληθύνω, multiply, increase. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁸ ψύχω, cool, grow cold. ¹⁹ ὑπομένω, tarry, endure. ²⁰ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ²¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²² ἔχω, have come, am present.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹ τῆς ἐρημώσεως,² τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ 15
 προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω³ – τότε οἱ ἐν 16
 τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν⁴ ἐπὶ τὰ ὄρη: ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος⁵ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18
 ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁶ 19
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁷ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20
 δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁸ ὑμῶν χειμῶνος,⁹ μηδὲ σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ 21
 τότε θλίψις μεγάλη, οἷα¹⁰ οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν,
 οὐδ’ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹¹ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν 22
 ἐσώθη πᾶσα σάρξ: διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹² κολοβωθήσονται¹¹ αἱ ἡμέραι
 ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ 23
 πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹³ καὶ ψευδοπροφῆται,¹⁴ 24
 καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁵ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν,
 καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹² Ἰδοὺ, προεῖρηκα¹⁶ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, 25
 Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε: Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹⁷ μὴ
 πιστεύσητε. Ὡς περ γὰρ ἡ ἀστραπή¹⁸ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁹ καὶ 27
 φαίνεται ἕως δυσμῶν,²⁰ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία²¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἂν ᾖ τὸ πτώμα,²² ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.²³ 28

¹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ² ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁹ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind. ¹¹ κολοβόω, curtail, shorten. ¹² ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹³ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁵ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁷ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁸ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ²⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ²¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ²² πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ²³ ἀετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,¹ 29

καὶ ἡ σελήνη² οὐ δώσει τὸ φέγγος³ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες⁴ πεσοῦνται ἀπὸ

τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.⁵ Καὶ τότε 30

φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε

κόψονται⁶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν⁷ τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης

πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος⁸ φωνῆς 31

μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν⁹ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁰ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων

ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων¹¹ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹¹ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹² μάθετε¹³ τὴν παραβολήν: ὅταν ἦδη ὁ κλάδος¹⁴ αὐτῆς 32

γένηται ἀπαλός,¹⁵ καὶ τὰ φύλλα¹⁶ ἐκφύη,¹⁷ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος:

οὕτως¹⁹ καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν 33

ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ²⁰ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 34

πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,²⁰ οἱ δὲ λόγοι 35

μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.²⁰ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς 36

οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ 37

δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,²¹ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία²² τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38

¹ σκοτιζῶ, darken. ² σελήνη, ης, ἡ, moon. ³ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁴ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ κόπτω, strike, smite. ⁷ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁸ σάλπιγξ, γγος, ἡ, trumpet. ⁹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁰ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹² συκῆ, ης, ἡ, fig tree. ¹³ μαθηθάνω, learn, ascertain. ¹⁴ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁵ ἀπαλός, tender. ¹⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁷ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁸ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁹ οὕτως, thus, so. ²⁰ παρέρχομαι, pass by, go by. ²¹ Νῶε, ὁ, Noah. ²² παρουσία, ας, ἡ, presence, coming.

κατακλυσμοῦ¹ τρώγοντες² καὶ πίνοντες, γαμοῦντες³ καὶ ἐγκαμίζοντες,⁴
 ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁵ εἰς τὴν κιβωτόν,⁶ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως 39
 ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹ καὶ ἤρην ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁷
 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς 40
 παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι⁸ ἐν τῷ μύλῳ: ⁹μία 41
 παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹⁰ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε 42
 ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ 43
 οἰκοδεσπότης¹¹ ποία φυλακῇ ὁ κλέπτης¹² ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁰ ἄν, καὶ
 οὐκ ἂν εἶασεν¹³ διορυγῆναι¹⁴ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς 44
 γίνεσθε ἑτοιμοί: ¹⁵ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. 45
 Τίς ἄρα¹⁶ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁷ ὃν κατέστησεν¹⁸ ὁ
 κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹⁹ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν
 ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει 46
 ποιῶντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ 47
 καταστήσει¹⁸ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ 48
 αὐτοῦ, Χρονίζει²¹ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν²² τοὺς 49
 συνδούλους,²³ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύοντων,²⁴ ἥξει²⁵ ὁ 50
 κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,²⁶ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ

¹ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ γαμέω, marry. ⁴ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ Νῶε, ὁ, Noah. ⁶ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ⁷ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁸ ἀλήθω, grind. ⁹ μύλων, mill-house. ¹⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹³ εἶω, permit, allow. ¹⁴ διορύσσω, break through, break in. ¹⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁸ καθίστημι, set, constitute. ¹⁹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²⁰ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ²² τύπτω, smite, beat. ²³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ²⁴ μεθύω, be drunken, am drunk. ²⁵ ἦκω, have come, am present. ²⁶ προσδοκάω, wait for, look for.

γινώσκει, καὶ διχοτομήσει¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
 ὑποκριτῶν² θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς³ καὶ ὁ βρυγμὸς⁴ τῶν ὀδόντων.⁵

Τότε ὁμοιωθήσεται⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα⁷ παρθένοις,⁸ αἵτινες 25

λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁹ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁰ τοῦ νυμφίου.¹¹

Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹² καὶ αἱ πέντε μωραί.¹³ Αἵτινες 2

μωραί,¹³ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁹ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν

ἔλαιον:¹⁴ αἱ δὲ φρόνιμοι¹² ἔλαβον ἔλαιον¹⁴ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁵ αὐτῶν μετὰ 4

τῶν λαμπάδων⁹ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹⁶ δὲ τοῦ νυμφίου,¹¹ ἐνύσταξαν¹⁷ 5

πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.¹⁸ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ¹⁹ γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ 6

νυμφίος¹¹ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν¹⁰ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν 7

πᾶσαι αἱ παρθένοι⁸ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν²⁰ τὰς λαμπάδας⁹ αὐτῶν. Αἱ 8

δὲ μωραί¹³ ταῖς φρονίμοις¹² εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου¹⁴ ὑμῶν, ὅτι

αἱ λαμπάδες⁹ ἡμῶν σβέννυνται.²¹ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹² 9

λέγουσαι, Μήποτε²² οὐκ ἀρκέση²³ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον

πρὸς τοὺς πωλοῦντας²⁴ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν 10

ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος:¹¹ καὶ αἱ ἔτοιμοι²⁵ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς

τοὺς γάμους,²⁶ καὶ ἐκλείσθη²⁷ ἡ θύρα. Ὑστερον²⁸ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ 11

¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁵ ὀδός, ὁ, tooth. ⁶ ὁμοιόω, make like, liken. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁹ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹⁰ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ μωρός, foolish, stupid. ¹⁴ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁵ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁷ νυστάζω, become drowsy, doze. ¹⁸ καθεύδω, sleep. ¹⁹ κραυγή, ἤς, ἡ, outcry, crying. ²⁰ κοσμέω, adorn, put into order. ²¹ σβέννυμι, quench, extinguish. ²² μήποτε, never, lest perchance. ²³ ἀρκέω, assist, suffice. ²⁴ πωλέω, sell. ²⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ²⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²⁷ κλείω, shut, shut up. ²⁸ ὕστερον, lastly, afterward.

λοιπαὶ παρθένοι,¹ λέγουσαι, Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ 12
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε² οὖν, ὅτι 13
οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἔρχεται.

Ὡς περ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν³ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε 15
τάλαντα,⁴ ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
ἀπεδήμησεν³ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα⁴ λαβὼν 16
εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.⁴ Ὡσαύτως⁵ καὶ 17
ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁶ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν 18
ᾠρυξεν⁷ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁸ τὸ ἀργύριον⁹ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ 19
δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει¹⁰
μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα⁴ λαβὼν 20
προσῆνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,⁴ λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά⁴ μοι
παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα⁴ ἐκέρδησα⁶ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ 21
αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹¹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹² εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 22
Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα⁴ λαβὼν εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά

¹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ² γρηγορέω, watch, keep watch. ³ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁴ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ κερδαίνω, gain, win. ⁷ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁸ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ¹¹ εὖ, well, well done. ¹² καθίστημι, set, constitute.

μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα¹ ἐκέρδησα² ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη 23
αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,³ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·⁴ εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 24
Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον¹ εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνω σε
ὅτι σκληρὸς⁵ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων
ὅθεν⁷ οὐ διεσκορπίσας·⁸ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν¹ 25
σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.¹⁰ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν 26
αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,¹¹ ἤδεις ὅτι θερίζω⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρα,
καὶ συνάγω ὅθεν⁷ οὐ διεσκορπίσα·⁸ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹² μου 27
τοῖς τραπεζίταις,¹³ καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην¹⁴ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹⁵ 28
Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,¹ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα¹⁶
τάλαντα.¹ Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ 29
τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁷ 30
δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁸ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁹
καὶ ὁ βρυγμὸς²⁰ τῶν ὀδόντων.²¹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι 31
ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ²² αὐτοὺς

¹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ² κερδαίνω, gain, win. ³ εὖ, well, well done. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ ὀκνηρός, lazy, idle. ¹² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹³ τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ¹⁴ κομίζω, receive, bring. ¹⁵ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ¹⁶ δέκα, ten, 10. ¹⁷ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁸ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁰ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ²² ἀφορίζω, separate, set apart.

ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹ ἀφορίζει² τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·³ 33
 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια⁴ ἐξ εὐωνύμων.⁵
 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,⁶ οἱ εὐλογημένοι τοῦ 34
 πατρός μου, κληρονομήσατε⁷ τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ
 καταβολῆς⁸ κόσμου. Ἐπείνασα⁹ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹⁰ 35
 καὶ ἐποτίσατέ¹¹ με· ξένος¹² ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός,¹³ καὶ 36
 περιεβάλετέ¹⁴ με· ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ¹⁵ με· ἐν φυλακῇ ἤμην,
 καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, 37
 Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁹ καὶ ἐθρέψαμεν;¹⁶ Ἡ διψῶντα,¹⁰ καὶ
 ἐποτίσαμεν;¹¹ Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον,¹² καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν, 38
 καὶ περιεβάλομεν;¹⁴ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ,¹⁷ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ 39
 ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω 40
 ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹⁸
 ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,⁵ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, 41
 οἱ καταραμένοι,¹⁹ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ
 καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα⁹ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· 42
 ἐδίψησα,¹⁰ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ¹¹ με· ξένος¹² ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· 43
 γυμνός,¹³ καὶ οὐ περιεβάλετέ¹⁴ με· ἀσθενής,¹⁷ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ

¹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² ἀφορίζω, separate, set apart. ³ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ⁴ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁰ διψάω, thirst, thirst for. ¹¹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹² ξένος, strange, stranger. ¹³ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁶ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁷ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ καταράομαι, curse.

ἐπεσκέψασθέ¹ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, 44
 πότε σέ εἶδομεν πεινῶντα,² ἢ διψῶντα,³ ἢ ξένον,⁴ ἢ γυμνόν,⁵ ἢ ἀσθενή,⁶
 ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, 45
 λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν
 ἐλαχίστων,⁷ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν⁸ 46
 αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁹ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν 26
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα¹⁰ γίνεται, 2
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε 3
 συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ
 λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹¹ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,¹² καὶ 4
 συνεβουλεύσαντο¹³ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ¹⁴ κρατήσωσιν καὶ
 ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,¹⁵ ἵνα μὴ θόρυβος¹⁶ γένηται 5
 ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ¹⁷ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ 6
 λεπροῦ,¹⁸ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹⁹ μύρου²⁰ ἔχουσα 7
 βαρυτίμου,²¹ καὶ κατέχεεν²² ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.²³ 8
 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,²⁴ λέγοντες, Εἰς τί ἢ

¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ διψάω, thirst, thirst for. ⁴ ξένος, strange, stranger. ⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁶ ἀσθενής, weak, infirm. ⁷ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁸ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ⁹ τελέω, finish, fulfill. ¹⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ συμβουλεύω, plot, advise. ¹⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁸ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ²⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²¹ βαρύτιμος, very expensive, very precious. ²² καταχέω, pour out, down. ²³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ²⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry.

ἀπώλεια¹ αὕτη; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον² πραθῆναι³ πολλοῦ, καὶ 9
δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους⁴ παρέχετε⁵ 10
τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς 11
πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ 12
αὕτη τὸ μύρον² τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι⁶ με
ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν 13
ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον⁷
αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, 14
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω 15
αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα⁹ ἀργύρια,¹⁰ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει 16
εὐκαιρίαν¹¹ ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων¹² προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;¹³ Ὁ δὲ εἶπεν, 18
Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,¹⁴ καὶ εἰπατε αὐτῷ, Ὁ
διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγὺς ἐστίν· πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα¹³
μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹⁵ 19
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.¹³ Ὁψίας¹⁶ δὲ γενομένης 20
ἀνέκειτο¹⁷ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 21

¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ³ πιπράσκω, sell. ⁴ κόπος, ου, ό, labor, trouble. ⁵ παρέχω, offer, afford. ⁶ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ⁷ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁸ Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁰ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹¹ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹² ἁζύμος, unleavened, paschal feast. ¹³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁴ δεῖνα, ό, certain one, so and so. ¹⁵ συντάσσω, arrange, direct. ¹⁶ ὄψιος, late. ¹⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal).

ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹ σφόδρα² ἤρξαντο 22

λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι³ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 23

εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας⁴ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ⁵ τὴν χεῖρα, οὗτός με

παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ 24

αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. 25

Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι³ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί

; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν 26

ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁶ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν,

Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ 27

εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο 28

γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν

ἐκχυνόμενον⁷ εἰς ἄφεσιν⁸ ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίνω ἅπ' 29

ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁹ τῆς ἀμπέλου, ¹⁰ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης

ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες¹¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.¹² 30

¹ λυπέω, grieve, pain. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁴ ἐμβάπτω, dip, dip into. ⁵ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁶ κλάω, break. ⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ⁸ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἀμπελος, ου, ή, vine. ¹¹ ὑμνέω, sing to, praise. ¹² ἐλαία, ας, ή, olive tree.

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε¹ ἐν ἐμοὶ ἐν 31
 τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω² τὸν ποιμένα,³ καὶ
 διασκορπισθήσεται⁴ τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.⁵ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί 32
 με, προάξω⁶ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 33
 αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται¹ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε⁷
 σκανδαλισθήσομαι.¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ 34
 τῇ νυκτί, πρὶν⁸ ἀλέκτορα⁹ φωνῆσαι, τρίς¹⁰ ἀπαρνήσῃ¹¹ με. Λέγει αὐτῷ ὁ 35
 Πέτρος, Κἂν¹² δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹¹
 Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹³ λεγόμενον Γεθσημανῆ,¹⁴ 36
 καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,¹⁵ ἕως οὗ ἀπελθῶν
 προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς 37
 Ζεβεδαίου,¹⁶ ἤρξατο λυπεῖσθαι¹⁷ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ 38
 Ἰησοῦς, Περίλυπός¹⁹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου: μείνατε ὧδε καὶ
 γρηγορεῖτε²⁰ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 39
 αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρελθέτω²¹ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο: πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ'
 ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς 40

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² πατάσσω, strike, smite. ³ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ ποιμήν, ης, ἡ, flock. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ οὐδέποτε, never. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁰ τρίς, thrice, three times. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² κἂν, and if, even if. ¹³ χωρίον, ου, τό, place, field. ¹⁴ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁵ αὐτοῦ, there, here. ¹⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁷ λυπέω, grieve, pain. ¹⁸ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ²¹ παρέρχομαι, pass by, go by.

καθεύδοντας,¹ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως² οὐκ ἰσχύσατε³ μίαν ὥραν
 γρηγορήσαι⁴ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε⁴ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε 41
 εἰς πειρασμόν.⁵ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁶ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.⁷ Πάλιν 42
 ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται
 τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν⁸ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ
 θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὗρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ 43
 αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.⁹ Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν 44
 προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς 45
 μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ
 ἀναπαύεσθε.¹⁰ Ἰδού, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδού, ἤγγικεν 46
 ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
 αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹¹ καὶ ξύλων,¹² ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων
 καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς 48
 σημεῖον, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω,¹³ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν. Καὶ 49
 εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν¹⁴
 αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁵ ἐφ' ᾧ πάρει;¹⁶ Τότε 50

¹ καθεύδω, sleep. ² οὕτως, thus, so. ³ ἰσχύω, be strong, able. ⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁵ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁶ πρόθυμος, willing, ready. ⁷ ἀσθενής, weak, infirm. ⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁹ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁰ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹¹ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ¹² ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ¹³ φιλέω, love, kiss. ¹⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁵ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹⁶ πάρειμι, be present, have arrived.

προσελθόντες ἐπέβαλον¹ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
αὐτόν. Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας² τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν³ 51
τὴν μάχαιραν⁴ αὐτοῦ, καὶ πατάξας⁵ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν⁶
αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁷ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν⁸ σου τὴν 52
μάχαιραν⁴ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς: πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν⁴ ἐν
μαχαίρᾳ⁴ ἀποθаноῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι 53
τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας⁹
ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν 54
ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹⁰ ἐξήλθετε
μετὰ μαχαιρῶν⁴ καὶ ξύλων¹¹ συλλαβεῖν¹² με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
ἐκαθεζόμεν¹³ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ 56
ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ
μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹⁴

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹⁵ πρὸς Καϊάφαν¹⁶ τὸν ἀρχιερέα, 57
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,¹⁷ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁸ τοῦ ἀρχιερέως: καὶ
εἰσελθὼν ἔσω¹⁹ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,²⁰ ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ 59
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον²¹ ὅλον ἐζήτουν

¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁴ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁸ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴ φεύγω, flee, escape. ¹⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁶ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁹ ἔσω, within, inside. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

ψευδομαρτυρίαν¹ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν² αὐτόν, καὶ οὐχ 60
 εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων³ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 61
 Ὑστερον⁴ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες⁵ εἶπον, Οὗτος ἔφη,
 Δύναμαι καταλῦσαι⁵ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.⁷ Καὶ 63
 ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁸ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ
 ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ 64
 Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
 νεφελῶν⁹ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 65
 λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρειαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν
 ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹¹ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
 εἶπον, Ἐνοχος¹² θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν¹³ εἰς τὸ πρόσωπον 67
 αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹⁴ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,¹⁵ λέγοντες, 68
 Προφήτευσον¹⁶ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ παῖσας¹⁷ σε;

¹ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ² θανατώω, put to death, subdue. ³ ψευδομάρτυς, υρος, ὁ, false witness. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ⁹ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ¹¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹² ἐνοχος, involved in, liable. ¹³ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁴ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁵ ῥαπίζω, slap, strike. ¹⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁷ παίω, strike, hit.

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ·¹ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, 69
λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.³ Ὁ δὲ ἡρνήσατο 70
ἐμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ 71
αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,⁴ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ
οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.⁵ Καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁶ 72
ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες 73
εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς⁷ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά⁸ σου
δηλόν⁹ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹⁰ καὶ ὀμνύειν¹¹ ὅτι Οὐκ 74
οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹² ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹³ ὁ 75
Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁴ ἀλέκτορα¹²
φωνῆσαι, τρίς¹⁵ ἀπαρνήσῃ¹⁶ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.¹⁷

Πρωῖας¹⁸ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹⁹ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώσαι²⁰ αὐτόν: καὶ 2
δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον²¹ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ²² Πιλάτῳ
τῷ ἡγεμόνι.²³

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ³ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁴ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ λαλιά, ᾤς, ἡ, speech, way of talking. ⁹ δῆλος, clear, evident. ¹⁰ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹¹ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹³ μμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁴ πρὶν, before, formerly. ¹⁵ τρίς, thrice, three times. ¹⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁷ πικρῶς, bitterly. ¹⁸ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²⁰ θανατώω, put to death, subdue. ²¹ ἀπάγω, lead away, lead. ²² Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ²³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹ μεταμεληθεὶς² 3
 ἀπέστρεψεν³ τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια⁵ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ὑμᾶς παραδούς αἷμα ἁθῶν.⁶ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας⁷ τὰ ἀργύρια⁵ ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησεν.⁸ 5
 καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο.⁹ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ εἶπον, 6
 Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁰ ἐπεὶ¹¹ τιμὴ αἵματός ἐστιν. 7
 Συμβούλιον¹² δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,
 εἰς ταφὴν¹⁴ τοῖς ξένοις.¹⁵ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, 8
 ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου¹⁶ τοῦ 9
 προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια,⁵ τὴν τιμὴν
 τοῦ τετιμημένου,¹⁷ ὃν ἐτιμήσαντο¹⁷ ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ 10
 εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ καθά¹⁸ συνέταξέν¹⁹ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος²⁰ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,²⁰ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι²¹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων 12
 καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, 13
 Οὐκ ἀκούεις πόσα²² σου καταμαρτυροῦσιν;²³ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ 14
 πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα²⁰ λίαν.²⁴ Κατὰ δὲ 15

¹ κατακρίνω, condemn. ² μεταμέλωμαι, regret, repent. ³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἁθῶς, innocent, guiltless. ⁷ ρίπτω, throw, cast. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁰ Κορβᾶν, gift to God, corban. ¹¹ ἐπεὶ, when, since. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ¹⁴ ταφή, ἥς, ἡ, burial, burial place. ¹⁵ ξένος, strange, stranger. ¹⁶ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁷ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁸ καθά, just as, as. ¹⁹ συντάσσω, arrange, direct. ²⁰ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²¹ κατηγορέω, accuse, charge. ²² πόσος, how many? how great? ²³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ²⁴ λίαν, greatly, very.

ἐορτὴν¹ εἰώθει² ὁ ἡγεμὼν³ ἀπολύειν ἓνα τῶ ὄχλῳ δέσμιον,⁴ ὃν ᾔθελον. 16
 Εἶχον δὲ τότε δέσμιον⁴ ἐπίσημον,⁵ λεγόμενον Βαραββᾶν.⁶ Συνηγμένων 17
 οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
 Βαραββᾶν,⁶ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον 18
 παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,⁸ ἀπέστειλεν 19
 πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ:
 πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ⁹ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 20
 πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁶ τὸν
 δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν³ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα 21
 θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁶ Λέγει 22
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;
 Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν³ ἔφη, Τί γὰρ κακὸν 23
 ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς¹⁰ ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ 24
 Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος¹² γίνεται, λαβὼν
 ὕδωρ, ἀπενίψατο¹³ τὰς χεῖρας ἀπέναντι¹⁴ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός¹⁵ εἰμι
 ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς 25
 πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε 26
 ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁶ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁶
 παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

¹ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ³ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁵ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁸ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁹ ὄναρ, τό, dream. ¹⁰ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹¹ ὠφελέω, profit, help. ¹² θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹³ ἀπονίπτω, wash dirt off. ¹⁴ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁵ ἄθῳος, innocent, guiltless. ¹⁶ φραγελλώω, flog, scourge.

Τότε οἱ στρατιῶται¹ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
 πραιτώριον,³ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν·⁴ καὶ ἐκδύσαντες⁵ 28
 αὐτόν, περιέθηκαν⁶ αὐτῷ χλαμύδα⁷ κοκκίνην.⁸ Καὶ πλέξαντες⁹ 29
 στέφανον¹⁰ ἐξ ἀκανθῶν,¹¹ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ
 κάλαμον¹² ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες¹³ ἔμπροσθεν
 αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ 30
 ἐμπτύσαντες¹⁵ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹² καὶ ἔτυπτον¹⁶ εἰς τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹⁴ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁵ αὐτὸν τὴν 31
 χλαμύδα,⁷ καὶ ἐνέδυσαν¹⁷ αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον¹⁸ αὐτὸν
 εἰς τὸ σταυρώσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹⁹ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
 ἡγγάρευσαν²⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²¹ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
 λεγόμενον Γολγοθᾶ,²² ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου²³ Τόπος, ἔδωκαν 34
 αὐτῷ πιεῖν ὄξος²⁴ μετὰ χολῆς²⁵ μεμιγμένον·²⁶ καὶ γευσάμενος²⁷ οὐκ
 ἠθέλεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διμερίσαντο²⁸ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 35
 βάλλοντες κλῆρον.²⁹ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν 36
 ἐπάνω³⁰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν³¹ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ περιτίθηναι, place around, put around. ⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁸ κόκκινος, scarlet, crimson. ⁹ πλέκω, plait, weave. ¹⁰ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹³ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²¹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ²² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²³ κρανίον, ου, τό, skull. ²⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ²⁵ χολή, ης, ἡ, a bitter herb, gall. ²⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ²⁷ γεύομαι, taste, experience. ²⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ³⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ³¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason.

ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ 38
 δύο λησται,¹ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.² Οἱ δὲ παραπορευόμενοι 39
 ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες⁴ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ 40
 καταλύων⁵ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν:
 εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁶ Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ 41
 ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες⁷ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ
 Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ 42
 βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστιν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,⁶ καὶ
 πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω⁸ νῦν αὐτόν, εἰ 43
 θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησται¹ οἱ 44
 συσταυρωθέντες⁹ αὐτῷ ὠνείδιζον¹⁰ αὐτόν.
 Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς¹¹ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹² 45
 Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην¹² ὥραν ἀνεβόησεν¹³ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, 46
 Ἥλι,¹⁴ Ἥλι,¹⁴ λιμὰ¹⁵ σαβαχθανί;¹⁶ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα
 τί με ἐγκατέλιπες;¹⁷ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι 47
 Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹⁸ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν 48
 σπόγγον,¹⁹ πλήσας²⁰ τε ὄξους,²¹ καὶ περιθεὶς²² καλάμῳ,²³ ἐπότιζεν²⁴ αὐτόν.
 Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος σῶσων αὐτόν. Ὁ 49

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁴ κινέω, move, stir. ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ ῥύομαι, rescue, save. ⁹ συσταυρόω, crucify together with. ¹⁰ ὠνείδίζω, reproach, revile. ¹¹ ἑκτος, sixth. ¹² ἐνατος, ninth. ¹³ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁴ ἡλί, Eli, my God. ¹⁵ λιμὰ, why. ¹⁶ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁷ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁸ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁹ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ²⁰ πλήθω, fill. ²¹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ²² περιτίθημι, place around, put around. ²³ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink.

δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ 51
καταπέτασμα¹ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη² εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν³ ἕως κάτω⁴· καὶ ἡ
γῆ ἐσεισθη⁵· καὶ αἱ πέτραι⁶ ἐσχίσθησαν²· καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν· 52
καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων⁷ ἁγίων ἠγέρθη· καὶ ἐξελθόντες 53
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν⁸ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν,
καὶ ἐνεφανίσθησαν⁹ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος¹⁰ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹¹ καὶ τὰ γενόμενα,
ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹² λέγοντες, Ἀληθῶς¹³ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν 55
δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹⁴ θεωροῦσαι, αἵτινες
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς 56
ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁵ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ¹⁶
μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.¹⁷

Ὁψίας¹⁸ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος¹⁹ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,²⁰ 57
τοῦνομα²¹ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν²² τῷ Ἰησοῦ· οὗτος 58
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος
ἐκέλευσεν²³ ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ 59
ἐνετύλιξεν²⁴ αὐτὸ σινδόνι²⁵ καθαρᾷ,²⁶ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ 60

¹ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ² σχίζω, split, separate. ³ ἀνωθεν, from above, again. ⁴ κάτω, down, below. ⁵ σειώ, shake. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁸ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ⁹ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁵ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ¹⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁸ ὄψιος, late. ¹⁹ πλούσιος, rich. ²⁰ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²¹ τοῦνομα, by name. ²² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ²³ κελεύω, order, command. ²⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ²⁵ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁶ καθαρός, clean, pure.

αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹ ἐν τῇ πέτρᾳ·² καὶ προσκυλίσας³ λίθον
 μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ 61
 Μαгдаληνή,⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι⁵ τοῦ τάφου.⁶

Τῇ δὲ ἐπαύριον,⁷ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,⁸ συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν⁹ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος¹⁰ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον¹¹ οὖν ἀσφαλισθῆναι¹² τὸν τάφον⁶ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας· μήποτε¹³ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν¹⁴ αὐτόν,
 καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἦγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη¹⁵ χείρων¹⁶ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδῖαν·¹⁷ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε¹² ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφαλίσαντο¹² τὸν τάφον,⁶ σφραγίσαντες¹⁸ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.¹⁷

Ὅψι¹⁹ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ²⁰ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία 28
 ἡ Μαгдаληνή,⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁶ Καὶ ἰδοὺ, 2
 σεισμὸς²¹ ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,
 προσελθὼν ἀπεκύλισεν²² τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω²³

¹ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ προσκυλίω, roll up to, roll to. ⁴ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ ἀπέναντι, over against, before. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁸ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁰ πλάνος, deceiver, misleading. ¹¹ κέλεύω, order, command. ¹² ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ¹³ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁴ κλέπτω, steal. ¹⁵ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ¹⁶ χείρων, worse. ¹⁷ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹⁸ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁹ ὄψις, long after, late. ²⁰ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ²¹ σεισμὸς, οὗ, ὁ, earthquake, storm. ²² ἀποκυλίω, roll away. ²³ ἐπάνω, above, over (gen).

αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,² καὶ τὸ ἔνδυμα³ αὐτοῦ λευκὸν 3
 ὥσει⁵ χιών.⁶ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν⁷ οἱ τηροῦντες καὶ 4
 ἐγένοντο ὥσει⁵ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν, Μὴ 5
 φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ 6
 ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,⁸ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου
 ἔκειτο⁹ ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ¹⁰ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι 7
 Ἦγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδοῦ, προάγει¹¹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν·
 ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοῦ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ¹⁰ ἀπὸ τοῦ 8
 μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον¹² ἀπαγγεῖλαι τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 9
 καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήντησεν¹³ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ
 προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10
 Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς
 ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας¹⁴ ἑλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν¹⁵ τε λαβόντες,
 ἀργύρια¹⁶ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,¹⁷ λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ 13

¹ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ² ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ λευκός, white, bright. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ⁷ σείω, shake. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ κείμαι, lie, be laid. ¹⁰ ταχύ, quickly, speedily. ¹¹ προάγω, lead forth, go before. ¹² τρέχω, run, exercise myself. ¹³ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁴ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹⁵ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁷ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier.

μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.² 14

Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,³ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ
 ὑμᾶς ἀμερίμνους⁴ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ ἐποίησαν ὡς 15
 ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη⁶ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι⁷ τῆς
 σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα⁸ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὅρος οὗ⁹ 16

ἐτάξατο¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ 17

δὲ ἐδίστασαν.¹¹ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, 18

Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19

μαθητεύσατε¹² πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: διδάσκοντες αὐτοὺς 20

τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην¹³ ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι

πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας¹⁴ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ κλέπτω, steal. ² κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁷ μέχρι, until, as far as (gen). ⁸ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁹ οὗ, where, when. ¹⁰ τάσσω, arrange, appoint. ¹¹ διστάζω, doubt, waver. ¹² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.